

ACW
680

FRIESCHE SAGEN

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

1120 7989

de Bieker
ACW
680

FRIESCHE SAGEN

GESCHREVEN DOOR
THEUN DE VRIES

VERLUCHT DOOR HENK PERSIJN

UITGEGEVEN DOOR
SCHELTENS & GILTAY, AMSTERDAM

ROODEKLIF EN KREIL

Hoog-gerugd, in een lichtkring van zand, dringt het Roodeklif de zee in, als een wel-sterke wering van de Zuidwestergooën.

Nu breekt het de zwaarslaande zeestroomingen, die schuimbruisend uit de open wereldwateren aanrollen; maar voor eeuwen her deinde het wijdgestrekte Flevo-meer tegen zijn schorende hoogte, en schuurden de laaghangende, Noordsche regenwolken schier over zijn zandbergen. Daarachter rezen de donkere, dichte bosschen van het Kreiler Woud, en lagen de meren blinkend, met hoog-omlischte oevers.

Vele verschrikkingen nu kan men beschreven vinden uit den tijd, dat de Asen¹⁾ nog op gezwinde wolkepaarden door de lucht joegen en de kobolden in maanlichte nachten dansten op de kruin van het klif.

In het jaar 4 zagen velen, hoe op zijn zandhelling de grond sidderde en openberstte, en een vuurzuil opsloeg tegen de lucht, die de wolken purperde, en de boomen en struiken in den omtrek schroeide; al brandender en zengender groeide zij uit, door drie dagen heen, tot op de vierde dag een ontzetbre draak opschoot in de vlamme werveling van het vuur, boven de flakkerende laaitongen uitsteeg en een half uur boven de roodrookende brandkuil hing. Daarop echter verzonk hij weer in de vuurbron, met de vlammezuil, waarna de grond zich sloot, en de zeewind de verstikkende lucht wegwoei in ijle slingeringen.

Doch in de harten van velen, die dit alles hadden gezien, bleef de navrees, die hen niet verliet, zoo lang zij leefden, en er hen gedurig van deed spreken.

* * *

Na anderhalve eeuw geschiedde het, dat op dezelfde plaats de zandgrond openspleet, en het vuur opnieuw omhoog vloog en uitbrandde tot een schriklijke vlammenwijdheid.

De draak van het Roodeklif

Lieden, in wier geslacht van vader op zoon de geschiedenis der vorige uitbarsting was oververteld, vreesden groote onheilen voor Friesland, en smeeften hertog Askon^a), die in Staveren zetelde, om de oorzaak na te doen speuren van dat wonderlijk-ontstellend verschijnsel. De hertog liet nu zijn wichelaars trekken naar het Roodeklif, maar zij konden den oorsprong der branden niet uitvorschen, en keerden, zonder het schrikgebeuren te hebben doorgrond, naar hun heer terug.

Den achtsten dag echter, nadat de vlam de aarde ontstegen was, keerde zij daarin terug; de naschijn doofde, de grond sloot zich, en na korten tijd waren weder alle kenteekenen van de uitbarsting weggevaagd.

Maar de oudsten van het volk verkeerden in een steeds-blijvende angst, en voorspelden onophoudelijk, dat er een doodelijke ramp over Friesland zou komen. Hertog Askon, mede bevangen door hun niet-te-verbannen vrees, zond een stoet van dienaren met kostlijke geschenken en wijgaven naar den weidschen

tempel van den volksgod Stavo³⁾), die in Staveren⁴⁾ zijn opperpriester had, en smeekte den god een orakel.

Dit luidde als volgt: „Mijn volk vreeze niets. Niet de hitte, doch de koude, die haar volgen zal, maar die nog lange, lange jaren uitblijft, zal het volk schade toebrengen.”

Hoewel men het orakel van Stavo niet ten volle begreep, was men toch eenigszins gerustgesteld, wijl de god de vuurgloeden uit zou laten blijven, wat in de eerstvolgende tijden ook zoo geschiedde, en het volk spoedig tot vergeten bracht.

In het jaar 207 echter, toen hertog Titus uit het geslacht van Askon heer was in Friesland, herhaalde de vuurbrand zich. De vlammen sloegen over een breeden omtrek uit den grond en laaiden tot ontzetting der aanbouwers over het heele Roodeklif uit, versissend en verspattend in de brakke meergolven onder aan zijn helling. Brandwalmen woeien over zee en vertrilden in de lucht, en

het was, of de wolken uiteenstoven onder de woeste kronkeldansen van het hoog-opgaande vuur, dat suisde en zwoegde alsof een ver-vaarljke blaasbalg in het aardehart haar laai-ingen aanwakkerde.

Hertog Titus, door zijn kroonvrienden indachtig gemaakt aan de vroeger voorge-vallene uitbarstingen, liet drie dagen lang in den Stavo-tempel voor het ongesneden, heilige godsbeeld⁵⁾ wierook en brandofferen; schoone, witte runderen met bloemomwonden horens en bekranste ruggen werden door de landlieden van alle zijden aangebracht; de alta-ren liepen over van offerbloed. — Toen werd god Stavo bewogen door de groote ontroering van zijn volk, en gaf bij monde van zijn hooge-priester te kennen, dat de hertog door een wel-bewapend en sterk-gerust man drie kruiken zout Noordzeewater in de laaiende kolk van vuur moest laten werpen.

Onmiddellijk togen er mannen van den landsheer naar zee, en keerden met het ver-lange water terug, dat nu door een van

's hertogs krijgslieden op de voorgeschreven wijze in de gespleten klifgrond gegoten werd.

Dadelijk verzonk de brand, en de grond sloot zich, nadat het vuur elf dagen lang gewakkerd had en een schrik teweeg gebracht, die vele, vele jaren duurde, en pas verdween toen er een nieuw geslacht kwam, dat de verschrikkingen van het Roodeklif niet met eigen oogen aanschouwd had, en lachte om de verhalen van vlammen en vuurdraak.

* * *

Voordat de laatste uitbarsting van het Roodeklif plaats vond, waren er reeds andere, niet minder wonderlijke voortekenen in den omtrek van het Kreiler Woud geschied, die er op schenen te wijzen, dat het Friesland slecht zoude vergaan.

Bij het Kreiler Bosch woonden, dicht in de nabijheid ook van de hertogenstad Staveren vele grondbezittende Friezen, vrienden van den landsheer. Hun versterkte hoeven, die met alle bijgebouwen en schuren en knechts-woningen op dorpen geleken, lagen daar be-

veiligd tegen storm en wind achter den zekeren boomenwal.

In het jaar 164 viel het voor, dat één dezer volksedelen geen voldoende drinkwater voor zijn talrijke veestapels meer putten kon uit een vroeger door hem geslagen bron. Hij beval daarom eenige dienaren op een andere plaats een nieuwe put te graven, en de mannen togen op weg. Bezuiden Staveren, waar hun heer eenige zandgronden bezat, vermoedden zij zuiver drinkwater in den bodem; zoodra zij hier dan ook gekomen waren, groeven zij, tot zij werkelijk na verloop van tijd op water stietten. Toen zij nu de wel blootlegden, brak er een sterke waterzuil op uit den zandbodem en klaterde omhoog als een helstralende fontein. Velen uit den omtrek kwamen geloopt om de rijkwellende, nieuwe bron te zien, en prezen der goden naam over zoo een sterkgevend bodem. De bron bleef drie dagen lang hoog doorspuiten; toen eindigde de krachtdadige waterstraal, en onder in den gegraven bodem borrelde het water

evenals bij ieder andere bron zachtvloeiend door.

Toen men echter van dit nieuw gewonnen water wilde proeven, bleek het zout te zijn als de golven der zee. Dit gaf een groote ontsteltenis, en deed wederom vele ouderen beweren, dat de Nornen⁶⁾ donkere dagen over Friesland beschikt hadden.

De edeling, wien het land en de bron toebehoorden, werd door den zoutwaterput zoo beangst, dat hij dadelijk eenige knechts beval, naar Staveren te gaan, en voor het altaar van den landsgod een schoon kudde-ram te slachten. De mannen deden aldus, en daarop liet Stavo hen weten, dat de wel op zou houden, zout water te geven, wanneer iemand bereid was, het bloed van een driejarig kind te plengen in het zilte bronwater.

Met deze boodschap kwamen de dienaren wederom bij hun heer terug. Deze zag nu om naar een driejarig kind, en zoodra hij hoorde, dat een zijner knechts een kind van dien leeftijd

bezat, liet hij het dezen, bevroesd voor eigen ondergang, met geweld afnemen, doodde het, en goot eigenhandig het opgevangen bloed in de zoutwaterwel.

Dadelijk hield deze met stroomen op, ja, ze droogde geheel uit. Vol vreugde, dat de kwade bron geen water meer gaf, liet de edeling de gegraven bedding dempen, en op een heel andere plaats een put graven, die wel zoet water bleek te geven.

Om echter de herinnering aan de zoutwaterbron geheel weg te wisschen, verlangde de edeling, dat de zandgronden geploegd en bezaaid zouden worden, opdat men niet bij het zien van den dorren grond aan de ontstellende gebeurtenis zou denken.

Men deed naar zijn woorden, en ploegde en zaaide. Doch het geheele jaar bleef de grond dor en kaal en zonder vruchten, en geen plant of halmscheut wrong zich door de doode aarde omhoog. — En het volgende jaar geschiedde het evenzoo, en het derde jaar op dezelfde wijze.

Toen men echter in de lente van het vierde jaar weer had geploegd en gezaaid, en rijkelijk korenzaden in de open voren gestrooid, won men in den herfst een schrielen, maar toch nog boven de verwachting gaanden oogst. En in het vijfde jaar viel deze oogst reeds grooter uit, en in het zesde en zevende jaar nog rijker, tot ten slotte de grond weer even vruchtbaar was als voor het wonder der zoutwaterput.

De zoutwaterputten kwamen met veel langer tusschenpoozen voor dan de verschijningen van het Roodeklif. Vierhonderd jaar nadat de eerste gegraven was, trof men er weer zoo een aan.

Aan den zuidwestrand van het Kreiler Woud woonde lang het edelingengeslacht van de Hoppers. Omstreeks 500 was het hoofd dezer familie heer Juw, die een uitgestrekte bezitting had op de plaats, waar nu Hoorn aan de Zuiderzee ligt.

Toen Juw Hopper eens van de jacht terug kwam, liep hem een dienstmaagd ontsteld

tegemoet. Op zijn verwonderde vraag, wat haar zoo verbijsterd had, toonde zij hem een schepemmer, waarmee ze gewoon was water te putten uit een dicht bij de hoeve geslagen bron. — Juw Hopper zag in de emmer, en bemerkte een levenden haring, die ongestoord rondzwom; het water was *zout*.

Een donkere herinnering aan oude gebeurtenissen kwam in hem op. Hij riep zijn familieleden bijeen en toonde hun den haring. Daarop verhaalde hij hen, zooals hij het weer van zijn vader gehoord had, hoe vroeger god Stavo de voorspelling had gedaan, dat er na de hitte een koude zou komen, die het volk meer schade zou toebrengen. Zij allen kenden de geschiedenissen van den draak en de zoutwaterput, en begrepen wat Juw Hopper ook had ingezien: de koude, dat was *de zee*.

De edeling draalde niet lang, maar verkocht de bezittingen die hij bij het Kreiler Woud had, en trok oostwaarts, diep Friesland in, waar hij een andere hoeve bouwde, en andere landerijen aankocht, waardoor hij opnieuw

een man van aanzien werd in Friesland.

Sinds dien tijd voerden, naar oude kronijken vermelden, de Hoppers een gekroonden haring in hun wapen.

Driehonderd jaren na deze gebeurtenis deed zich weer een zoutwaterput voor, nu echter benoorden het Kreiler Woud, in de weidevelden, die toebehoorden aan heer Iglo Tadema. Deze edeling had last gegeven, een wel te zoeken, en toen zijn knechts meenden, een te hebben gevonden, hadden zij er een put boven geslagen, in de meening, dat het water er wel in zou rijzen.

Doch het water bleef voorshands uit; van tijd tot tijd zond Iglo Tadema er een dienstman heen, maar kreeg steeds hetzelfde teruggeboodschapt: de put bleef leeg.

Eens, dat heer Iglo, vergezeld van zijn zoon Jouke, in de omstreken zijn landerijen was wezen bekijken, dreef de nieuwsgierigheid hem, om eens naar den nieuwen put te gaan zien. De twee mannen begaven zich erheen, en

zagen, toen zij de bron bereikt hadden, vol vreugde, dat het langbegeerde water gekomen was, en bijna tot aan den rand stond. Terwijl heer Iglo zich vooroverboog en met de holle hand het water schepte om te proeven, of het drinkbaar was, meende hij een waarschuwend stem te hooren, die van onder uit de put oprees.

Hij lachte echter om zijn vermeende inbeelding, en dronk. Maar vol afschuw wendde hij zich weg van de put: het water was bitter en zout. Toen Jouke Tadema vol bevreemding eveneens een handvol proefde, bevond hij hetzelfde. Doch terwijl deze nog bij de put stond vernam hij een diepe, verweg-opdreunende stem, die riep: „Vlucht van dit land!” en deze stem *kwam* van onder uit de put.

Onmiddellijk wenkte de jonge Tadema zijn vader, en ingespannen luisterden ze samen. Het was geen inbeelding geweest: duidelijk en zwaar riep de stem: „Vlucht van dit land!” met al dringender, al waarschuwender klank.

Vol ontsteltenis hoorde Iglo deze woorden

aan, en zijn angst werd bij elken nieuwen roep grooter. Hij trok zijn zoon weg van de bron, en verhaalde hem met een van vrees bevende stem van den draak van het Roodeklif, van de zoutwaterputten, en van Stavo's voor-
spellingen; en toen hij gesproken had, stierf hij.

Zoodra de begrafenisplechtigheden verstreken waren, liet Jouke Tadema, na diep en aandachtig bedenken van zijn vaders woorden, den put dempen, waarbij hij tegen niemand van de vermanende stem sprak, en verkocht de landerijen, die hij bij het Kreiler Woud bezat. Hierbij had hij het plan opgevat, om evenals Juw Hopper vroeger gedaan had, naar veiliger oord te vertrekken. Zijn neef, die evenals hij zijn landgoederen in dien omtrek had, ontstak hierover in toorn, en verweet hem, dat hij een grond ging verlaten, waarop het geslacht der Tadema's vanaf den oudsten tijd had gewoond. Een heftige familietwist ontstond, waarbij menig knecht den dood vond; maar toen deze veete beslecht was, trok

Jouke Tadema weg uit de Kreiler landen, en vestigde zich achter de zekere zandwallen van Gaasterland.

Want de koude kwam, naar de voorspelling van god Stavo. De stormwinden braken in een donkerwolkigen nacht uit hun banden, vlogen op en sloegen het geweld der zeegolven heen over het Kreiler Woud, dat met alle landen, die het begrensden, in de diepten verzonk, een geweldigen zeeboezem uitstrek-kend, die nog bestaat als Zuiderzee.

Alleen het Roodeklif bleef als de lichtende zandkring, wonderberg uit de tijden, dat de Asen op wolkepaarden door de lucht joegen, en kobolden in maanhelderen nacht zijn krui-nen bedansten.

REDBALD EN WULFRAM.

Nu wil ik u verhalen van een man, bij de goden! die niet minder, ja, meerder dapper en vorstlijker was dan één der Frankenhertogen, ofschoon de Christenen later hebben getracht, dezen Fries in zijn roem te kort te doen.

Koning Redbald¹⁾ van Friesland offerde enkel aan de goden van Walhal, en beschimpde de leer van het Kruis. Doch zoo hebben alle heldenkoningen van den Noord gedaan; hij echter alleen staat daarvoor in de perkamenten der kloosterlingen beschreven als Gods vijand.

Aldus Redbald, die woonde op zijn koningsstins te Medemblik²⁾, welke nu nog te zien is.

Het geschiedde echter, dat de zendeling Wulfram op last van den Frankenhertog Karel Martel in de Friesche gooën kwam, er predikte

De Doop van Redbald

en vele aanhangers won. Ook tot koning Redbald kwam de Christenpreeker, en hij sprak zoo lang en zoo overtuigend, dat Redbald ten slotte opstond en hem antwoordde:

„Gij hebt wèl gesproken. Ik moet mij gewonnen geven. Zeg mij den dag, waarop ik mij met den stoet mijner mannen naar de Christenkapel kan begeven, om mij te laten doopen.”

Vol vreugde sloeg Wulfram den koning voor, reeds den volgenden dag naar Staveren te willen komen, waar een kleine kerk was, door Christenen gebouwd.

Redbald stemde toe, en de zendprediker vertrok met zijn diakenen en helpers naar de Stavostad, om alles in gereedheid te brengen voor het doopfeest van den koning.

Den volgenden morgen, toen nog kleine, grijze nachtwolkjes als verre meeuwen in de blauwte van den rijzenden zeehemel verstoven, trok de koning reeds met zijn volgelingen de poorten van de tweede landsstad binnen.

Nu deinde de kleurigbonte wemeling van lichte mantels, versierselen-goud, donker brons van mannengezichten door de straten van de stad. De stedelingen liepen uit, meeschrijdend, of den stoet aan zich latende voorbij deinen, — de heidenen, met grimme gezichten en nauwbedwongen toorn — anderen, die de mis bezochten, met luide heilkreten.

Nu stond de koning voor de grijssteenige kerk; de donkere deuren weken wijd open; daarbinnen viel het zachte, goudige licht door gebrande glazen; achterin verrees het kleine, zilver-hooge altaar, met lange, ontstoken kaarsen. Christenpriesters in witte, matgoud bezoomde gewaden stonden bij het doopvont; op de trappen van het altaar wachtte de dooper Wulfram.

Redbald neeg het hoofd, toen hij aantrad op het altaar, en zijn volgelingen deden als hij. De mis werd gelezen; koorknapen zongen litanijen, en de stilte viel weer in. Buiten stond de menigte, en zag naar zijn koning, die deemoedig zijn trots tusschen de lage priesters had afgelegd.

Nu daalde Wulfram de treden van het altaar af; helpers van den prediker volgden, wierookvaten zwaaiend; de priesters traden om Redbald, namen hem den gepurperden mantel van de schouders, en de Friesche koning stond daar in het schamel-wit doopgewaad dier tijden.

Wulfram naderde, hem met de hand noodend, in het doopvont te treden.

Doch de koning aarzelde, toen hij reeds een voet op den rand van het bekken had gezet. Het was, of hem een vraag op de lippen brandde.

„Wulfram,” zei hij dan snel, „vóór ik mij laat kerstenen; zeg naar waarheid: Wat zal het deel zijn van de gedoopten na dit leven, en wat dat van hen, die altoos heidenen gebleven zijn?”

De prediker sloeg een kruis. „Voor de eersten de hemelsche zaligheid,” zei hij dan, „doch voor de laatsten de verdoemenis van het hellevuur.”

Onrustig zag hij Redbald aan, want deze

trok den voet langzaam terug, of hij van zins was, te wijken.

En hij wéék terug, koning Redbald, terwijl een diepe rimpel boven zijn oogleden trok. „Wulfram,” zei hij vast en luid, „ik zie dus, dat al mijn voorvaderen verkeerden in de verdoemenis? Welnu — ik ben hun zoon, en ik hoor bij hén. Ik wil een koning blijven van Friesland, die Odin offert en Thonar.”

Toen nam hij den misdienaar den koningsmantel af, en sloeg ze om; en om zijn lendenen gordde hij het slagzwaard, dat zijn wapendrager had vastgehouden. En zich omgewend hebbende, ging hij koninklijk-fier ter kerke uit, en al zijn dienaren volgden hem, toen hij de Christenkapel en Staveren verliet.

En Wulfram zag vol spijt, dat de koning aller Friezen voor de Kruisleer verloren was.

Aldus Redbald, die woonde op de koningsstins te Medemblik, en die niet zonder zijn voorvaderen de zaligheden van den Christenhemel genieten wilde.

* * *

II.

Nu wil ik echter ook verhalen, wat de Franken later bedacht hebben, om Redbald te spot en te schande te maken. Want het is duidelijk, dat zij begeerden, dat hij voor een ieder haatbaar zou zijn. En daarom vertellen zij van den koning het volgende:

Weinige dagen na den mislukten doop van koning Redbald werd het nieuwe maan, de eerste lente-maan van dat jaar. De jonge kinderen dansten met bloemekransen, gewonden van hand tot handen, de reien van het voorjaar; op Ameland ontsluimerde god Foste³⁾, en vervulde de maand met heldere hemels en blinkende zeeverten; het jonge jaar ging open als een vroege hof, waar de weekgroene zaden opengroeien naar mildheid van luwe lucht en drenking van dauw. Over de akkers hingen de knoppe-geuren, die ijl tegen den middag verwolkten, als de zon het sterkst stond aan den hemel: zaaiers beschreden de velden en droegen de zaden neer in de open voren; overal feestte het helder gerucht van een

nieuwe beleving. Waar de heggen wit stonden van windekelken zongen vogels in lange en diepe uithalen, alsof nooit deze volheid der dagen zou dalen in nevelwitte herfstgetijden.

Ook in Staveren, de oude stad, richtten de heidenpriesters groot feest aan. Nu was het een volkszede van ouds her, dat uit de voornaamste geslachten van de stedelingen door het lot een jonge man werd aangewezen, om als lente-offer te strekken aan de goden van Walhal.

Zoo was het ook nu besloten, ofschoon de Christenprediker Wulfram, de vriend van den wapensterken Frankenvorst, nog steeds in de stad was en daar menig aanhanger telde. Het lot werd des ondanks geworpen, en trof voortitmaal Odo, een schoon en hoogedel jong stedeling. Zonder verwijl eischten hem de heidenpriesters van zijn ouders op, en voerden hem met wapenmacht naar den grooten tempel, waar hij een bepaalden tijd moest doorbrengen, voor hij geofferd zou worden.

Nu was Odo een vriend van bisschop

Wulfram, en zou door dezen zijn gedoopt, als hem niet het lot had getroffen, door de Walhalspriesters te zijn voorbeschikt als lenteoffer. — Een kille schrik beving den Christenprediker, toen hij vernam, hoe men den jongen Odo reeds naar den heidentempel gevoerd had. Dadelijk begaf hij zich, vergezeld van enkele helpers, naar den tempel. Onderweg sloten zich velen bij hem aan — gekerstenden, die mee als voorspraak voor Odo wilden dienen — anderdeels lieden, die den bisschop niet ongenegen waren of wien het lot van Odo ter harte ging. Zoo, omstuwd door een talrijke volksmenigte, kwam Wulfram bij het afgodshuis en eischte, dat Odo hem zou worden teruggegeven.

Doch de opperpriester, die hem te woord stond, bleef onbewogen voor den smeeker en zijn groote volgelingenstoet, en antwoordde, dat de beslissing over Odo's dood of leven zou worden overgelaten aan koning Redbald, die toevallig in de stad was, om het offerfeest van Staveren mee bij te wonen.

Bedroefd liet Wulfram de schare uiteen gaan, die dit onwillig deed. De Christendooper wist nu, dat Odo verloren was. Immers Redbald zou hem nooit het leven schenken. — En ofschoon Wulfram met hulp van degenen, die hem gevolgd waren, zijn doel zou hebben kunnen bereiken, wist zijn zuivere Christenziel, dat onderworpenheid hem het allereerst voegde — en met deze gedachten sloot hij zich in zijn sober bidvertrek op — ...

Den dag daarop viel het feest.

De hemel stond hooggeboogd en wolkloos in glans; de zeewind woei uit het westen. Over de stad van Stavo hing de opgetogenheid van de lente-komst; de heidentempels stonden vanaf de vroege open, weidschbebloemd hun gewelven, en bekranst de altaren. In de straten wemelde de beweging der inwoners dooreen, een bonte kleurigheid van kleederdrachten en gewaden; en boven alles uit schitterde de helle fonkeling van de blankgepolijste zwaarden en de speerpunten der mannen, die koning Redbald

als lijfwacht omgaven. In langzaam voortschuifelen trok men naar den offerheuvel buiten de stad, waarheen men Odo op het den-bisschop-honende bevel van Redbald reeds den vorigen nacht had heengevoerd.

Onopgemerkt temidden der offervaardigen echter schreed Wulfram, met een diaken. Gedurig bleven zij in de nabijheid van den koning, gelijken tred met hem en zijn lijfbehouders houdend. Aldus kwamen zij mede aan op de plaats van het goden-offer.

In kort gewaad, met bloemomslingerd hoofd, werd Odo nu naar den heuveltop geleid. De Friezen schaarden zich in besloten kring om hem heen; Redbald stond het dichtst bij het offerblok, dat van harde, kantige steenen gestapeld was.

Eensklaps naderde de opperpriester Odo, die argeloos-ge-spannen stond, en wierp hem een hennepkoord om den hals, dat hij zoo sterk aansnoerde, dat de jonge stedeling dood op het heuvelgras neerviel. — —

Kreten van afschuw gingen op in de menigte,

maar de stilte viel spoedig weer in. Men zag vol verwachting naar ieder gebeuren. Twee altaarbedienaren naderden het levenlooze lichaam, grepen het aan en legden het op het offerblok. Wat ging nu geschieden? — De opperpriester sleep langzaam het slachtmes blank en scherp . . .

Plotseling gingen nieuwe roepen op, en een deinende beweging kwam onder de toeschouwers. De naam „Wulfram” werd herhaald, luider en luider, totdat de hoogepriester opzag, en den Christenpriester uit de menschenmenigte zag treden tot voor den koning, op de helling van den offerberg.

Donker-oogig van haat zag Redbald op den naderenden Wulfram.

Doch de Christendooper hief de hand, en zijn woorden klonken voor een ieder duidelijk-verneembaar: „Koning Redbald! zult ge U tot een Christen bekeeren, en U laten doopen, als mijn Gekruisigde God op mijn gebed dat doode offerlichaam weer tot leven op zal wekken?”

Koning Redbald lachte, kort en ongeloovig.
„Doe uw best, Christen man,” sprak hij dan, „en bid tot Uw Kruisman. En ja, — zoo Deze Odo weer leven in kan geven, zal ik in Hem gelooven, en mij laten doopen.”

De menigte was nu doodstil, en alleen de toornige stem van den heidenpriester klonk op: „Zijt ge verdwaasd, koning Redbald! Hoe zou een god of een mensch ooit een doode weder tot leven op kunnen wekken? Bedenk U, koning Redbald, en doe geen onbesuisde dingen! De Christenprediker is U kwaad gezind.” —

Maar Redbald antwoordde niet, en zag met gespannen verwachting, hoe Wulfram neerknielde naast het lijk op het offerblok, en stille woorden zei.

En zie, toen hij gesproken had, vloog er de schaduw van een wolk over den offerheuvel, en toen de zon weer op het doode lichaam scheen, sloeg Odo de zwaargezonken oogleden op, en sprak tot den bisschop.

Toen gingen de heidenen heen, met woede

in hun hart; doch Wulfram hief den herleefde op, doopte hem voor het aangezicht van koning Redbald, en wijdde hem op de plaats tot priester.

Doch Redbald, zoo verhalen de lasterende Franken, vergat in zijn trouweloosheid de belofte van doop, die hij Wulfram gedaan had. En daardoor geschiedde het, dat binnen weinig dagen de konde door Friesland ging, dat koning Redbald in hevige lijfs- en zielepijnen gestorven was.

WONDER TE LIDLUM

Stil brandde de zilveren nachtlamp in de cel van den Abt van Lidlum. Op de witte muren lag de verteederling van haar licht zijig-geel, en de schaduw van de bewegelijke monnikshanden danste over de perkamenten bladen van het volbeschenen getijdeboek.

Nu las de Abt pieus het latijn der zuivere gebeden en kruiste de armen, en telde het kralental der bidsnoeren aandachtig.

Maar hij had ook de dagen gekend, dat hij nog Eelco Liauckama heette, en in Friesland bezitter was van menige stins en landgoed. Doch zie — wonder daalt de godsvlam in de harten der menschen en maakt hen stil en bereid tot het beluisteren der rafelteere dingen, die uitgaan boven het tijdelijke. En de ridder Liauckama had zijn goederen geschonken aan de Kerk, en was gegaan tot het

klooster van Lidlum en monnik geworden en Abt.

Nu waren hem de dagen geworden tot doormartelde zelfkwellingen; hun schijnsels vielen als honende branden in zijn cel, als hij zichzelf smartlijk de lendenen snoerde, of zich wrong voor het Kruisbeeld, en in ascese en lijfkastijding het vergeten der aardsche begeerten zocht.

Maar de nachten waren groote rustpoozen vol zacht lamplicht, vol wonders van overpeinsde wijsheid, die neergeschreven stond in vele boeken, om nooit meer te vergeten. Om den Abt op de tafel stapelden zich de kerkvaders en de vergeelde perkamenten der heiligen-levens. Een doodshoofd stond daarneven en staarde oogenloos naar de witgekalkte muren. En zoo vaak de Abt het zag, nam hij het in de hand, en mat de korthed van het leven der menschen aan het eeuwig-blijvend bestaan der Godheid.

Aldus werd zijn leven een stille verinniging naar een tweede zijn, dat duurzamer was dan

het harte-gesloten leven der monniken om hem.

Want déze waren der wereld toegenegen, te veel en te onwaardig. Zij verstonden niets meer van het wonder der mis, dat dagelijks onder de handen van den Abt voor hun openbloeide; en de lofliederen, die zij in koor zongen, werden schrill en heesch in hun wijnvergorgelde kelen, en hun gang waggelde van dronkenschap en ontucht.

Want als de avond kwam, en de sterrekelen hingen in de lucht, dan zochten zij niet in devoot verlangen, zooals het monniken betaamt, de stilte van hun cel, en negen zij voor den Gekruisigde of de Gods-Moeder, maar juist dan ontstaken zij de veelkaarsige lichtkronen in de groote zaal, en in de keuken stookten zij het vuur onder de wildbraden, en zij ontsponnen den doembaren wijn in de kelders, en zetten de tafels neer met zilveren kannen en kroezen en schenkbekers van flonkerkristal. Dan rumoerde het festijn op, en de monniken leefden als vorstlijke zwelgers,

Broeder Syardus komt

want hun kloosterbezittingen waren rijk, en de vromen offerden der Kerke blijmoedig.

De Abt was met droefenis vervuld over het tuchtloos-wereldsche leven zijner ordebroeders, en sprak meerdere malen tot hen met woorden van ernstig vermaan. Dan deden zij boete, maar met donkere blikken op den Abt, en gebalde vuisten. En Eelco Liauckama bemerkte hun wrevel en hun valsche schuld-belijdenis en keerde zuchtend in naar zijn eenzame cel, die hij niet verliet, dan om in de kloosterkapel de mis te lezen. En na iedere boetedoening richtten de monniken hun feestten weer aan, bandeloozer dan ooit te voren.

Stil brandde de zilveren nachtlamp naast den Abt, en deed in rondgelenden schijn de schaduwen zijner beweeglijke handen vluchtigen over het getijdeboek.

In het klooster hoorde hij, hoe de monniken bedrijvig werden. De schragen vielen met dofhouten klank over de met zand bestrooide vloer, die schuurde onder de treden

der mannen; het getinkel van vaatwerk steeg tot zijn oor, met den klank van de verruwde stemmen, die opgingen in korte smaaddlachen en zinlooze woorden.

De Abt boog het hoofd over de perkamenten, zijn machteloosheid, iets tegen de verdorven levenswijs zijner monniken te doen, weglezend in de oude bladeren.....

Op de trap werden nu schreden hoorbaar. De monniken kwamen op naar het hooggelegen studeervertrek. Eelco Liauckama hoorde het, en stond op. Wat ging men doen? Wat begeerden de zwelgers van hem?

De deur werd eensklaps open gestooten en de grootwoeste figuur van broeder Syardus, den vechtersbaas, verscheen breeduit in de opening. Achter hem bemerkte de Abt nog meerdere monniken, en het was hem, of al die op hem gerichte oogen, klein van zucht naar tergen en kwellen, hem met weerhouden dreiging aanzagen. Een onverklaarbare angst rees hem naar de keel, toen Syardus hem naderde, en

het roode gelaat met een lach, die als spot klonk, dicht bij het zijne bracht:

„Hoe wilt ge, heer Abt? Is U de eenzaamheid dan zoo lief? Het zou ons zeerbehagen, als ge mee woudet aanzitten ter tafel, en een bokaal ledigen op het welzijn van het Lidlumer klooster.”

De Abt trad terug en schudde het hoofd.

Maar het volgende oogenblik had hij be-
rouw, dit te hebben gedaan, want in zijn
geest zag hij reeds de twist, die hij zou ont-
ketenen, zoo hij weigerde te doen naar het
verlangen zijner ordebroeders. En bovendien
— zij hadden hem genood, slechts één bokaal
op hun welzijn te drinken, en om één beker
wijns een nog grooter misnoegen der monniken
tegen zich te verwekken, dan zij buiten twijfel
reeds bezaten, verkoos Eelco Liauckama niet.

En daarom sprak hij, zijn gelaat dwingend
tot een als vriendelijk-verraste lach: „Zeer
gaarne zal ik U den dronk toebrengen —
maar vergeef het mij, als ik slechts kort bij
U blijf. Gij weet, dat de boeken mij liever

zijn dan een feestmaal; laat mij weder mijn perkamenten, wanneer ik U toegedronken zal hebben". Zóo sprekend, volgde hij Syardus.

Het heele klooster kwam in rep en roer; welk wonder was geschied, dat de Abt van Lidlum zich tusschen de drinkende kloosterlingen ging begeven?

De monniken sleepten den zwaargebeeldhouwden abtszetel naderbij, en onder toejuiching van allen nam Eelco Liauckama plaats aan het hoofdeinde van de tafel, en bracht zijn ordebroeders den heildronk.

Een vreemde roes beving hem, dien den geurenden, zwaargekruiden wijn ontwend was. Hij bemerkte niet meer de vlamroode gelaten van Syardus en de anderen; alles duizelde in een lichtzee vóór hem; en hij zonk even roerloos achter over. Toen hij weer klaarde van bewustzijn en de zwaargezonken oogleden had opgeslagen, zag hij in, wat hij beging, en hij wist, dat hij na dezen verderfelijken dronk geen tweede meer nemen mocht,

zoo hij, de asceet, de schande van dronkenschap wilde ontgaan. Maar de monniken rondom hem hieven reeds weer de schenkkanen en schuimden de bokalen boordvol, en reikten hem opnieuw een hoogen beker.

Radeloos nam de Abt ze aan: weigeren kon hij niet meer. Toen viel eensklaps zijn oog op de wijde mouwen van zijn tabbaart; en heimelijk God en de Heiligen dankend goot hij verstolen het druive-vocht dáárin. — En telkens, als men hem een wijnkroes aanreikte, of een stuk wildbraad, of een snede van de welbereide pasteien, deed hij dit stil glijden in zijn tabbaarts mouwen, hopende, dat geen der omzittende monniken het zien zou.

Maar broeder Syardus had het gezien. En zijn tafelbuur aanstootend, wees hij dezen op hetgeen de Abt deed, wanneer hem iets werd aangereikt. En zoo ging de kwade ruchtbaarheid van Liauckama's tafelgedrag in het rond, tot de heele monnikenschaar het wist, en bij zichzelf juichte, wijl zij nu op haar

beurt den Abt berispelijke handelingen kon aantijgen.

Syardus stond op, en de anderen volgden zijn voorbeeld. Ontsteld zag Eelco Liauc-kama rond: Wat wilde men nu van hem? De gezichten der monniken stonden weer honend en hun uiterlijk dreigde. Zou men bemerkt hebben, wat hij had gedaan, om niet door één dwaze daad de winst van jaren te niet te slaan?

Het scheen zoo. Met een enkel gebaar zag hij, hoe Syardus op de wijde, verbergende mouwen wees, en kortweg hoorde de Abt hem eischen, dat hij moest vertoonen, wat daarin verstoken was.

Verschrikt kruiste de Abt de armen over de borst, en sprak, dat hij onmogelijk kon doen, wat zij van hem verlangden. Vergeefs beriep hij zich, toen zij al dreigender eischten, op zijn gezag van abt. Maar zij luisterden in hun roes en verdooving reeds niet meer. Syardus het eerst hief een zwaren zilverschotel van de tafel, en sloeg hem, dat

hij bedwelmd in zijn zetel zonk; toen drongen allen op hem aan, en sloegen en stietten hun ouden wrok uit, en rukten zijn gekruiste armen van elkaar, en schudden de mouwen van het gewaad uit.....

Doch zoo groot was het welgevallen Gods in den pieuzen abt, dat niets van hetgeen zij in kwaadaardige vreugde verwachtten, ter aarde viel, maar louter groote, witte volbladige rozen neerruischten uit de mouwen van de pij, die daalden over de schoot en de voeten van den abt, en op de tafel voor hem, en hem ter beide zijden, de gansche zaal doorpurend met de zuivere geur van amber en honing.

ODIN's STAD

Sedert dagen en maanden had de Christenhater Redbald de bisschopsstad Wiltenburg¹⁾ belegerd. Hier toch huisde de opstuw der Franken-macht, die voortdrong naar het nog heidensche Noorden, en haar moest de Koning, die leefde bij Thonar en Balder, breken, en tot een niets verguizen.

Toen dan ook eindelijk de zwaargeslagen poorten onder de opdromming der Friezen uit haar banden sprongen, en de van koper dreunende schaar der krijgslieden de stad binnenstormde, om hun woeste zege uit te vieren, doorzong hem een koninklijke vreugde. En hoog de handen naar het Noorden heffend, waar bij zuivere lucht Walhalla met gouden koepels glinstert, sprak hij de gelofte:

„O, Odin, vader der goden, die door mij deze dienaars van in een onmacht zich krommenden Kruiseling geslagen hebt — neem onzen dank. Wij zullen voor U branden de

hooggestapelde lijken van vriend en vijand, en de wallen van de Frankenstad slechten, en delgen de kerk van het Kruis. Maar het schoonst van alles wil ik U als dank-wijding bouwen een stad in Friesland, die beter zal zijn en meerder welvarend, dan ooit dit Wiltenburg was!"

In den winter van korte, sneeuwkoele dagen die nu volgde, scheen het, of de Koning zijn gelofte vergeten had. Want wel lag Wiltenburg zonder muren, enkel nog grauwoombrokt van klompen verweerde kleisteen, — weerloos-open voor de aanvallen van elke zwerfbende; en wel had de Koning de wapens der overwonnenen en de sieraden hunner vrouwen op een hoop laten brengen en als geschenken gezonden naar de tempels der Walhallagoden, — maar de stad van grootheid, die hij Odin beloofd had, was nog niet verzezen.

Doch toen de lente kwam met teerkleurende luchten, gedacht Redbald de oude overwin-

De vervloeking van den Jager

ningsvreugde, en riep de priesters van Odin bij zich. Hen liet hij door de runen²⁾ beslissen, op welke plaats de stad voor Alvader gebouwd zou worden.

En de priesters wierpen het lot, en lazen uit de letterteekens, dat Odin een stad begeerde in het onbewoonde moerasland van Midden-Friesland, waar de wereld woest en ruig is van biezen en riet, en wilgen krommen naar de spiegeling van slooten en waterpoelen en wildvertakkende geulen, en vrije vogels opstuiven naar de hooge zomerluchten, maar 's winters huiveren in hun koude nesten.

En de koning beval zijn bouwmeesters, dat daar de stad, die in schoonheid moest uitsteken boven alle steden van Friezen of Denen, voor Odin gebouwd zou worden. — En zij togen aan het werk.

Nu gingen er weken voorbij, dat honderden gravers en bouwers vertoefden in het rietland en het water trachten te dempen en de biezen, die altijd aanwoekerden, weg te snijden. Zware fundamenteën werden bevest in het zuigende veen,

en de bouw van Odins stad werd begonnen.

Doch zie, daar woonde in die streek een oud man, een jager en een nettenzetter, en hem werd zijn dagelijksch gewin ontnomen. Want zijn vischwaters waren gedempt, en de vogels waren van zijn jachtvelden door 's konings mannen verjaagd. En de moed, een nieuw terrein op te zoeken, ontbrak den jager; want hij was zeer oud. Zoo kwam hij elken dag weer bij degenen, die daar aan het werk waren, en bespote hen, en beschimpte hen met bittere woorden. Maar zij sloegen hem niet, omdat hij zoo oud was. Doch eens op een dag, dat de oude weer gekomen was, en in heftige woorden sprak tegen de bouwers, gooide een hunner hem met een steen.

Toen werd de jager woedend, en als een profeet zijn lange, magere arm heffend, riep hij luid:

„De stad zult ge bouwen, dat is godenwil; en dat weet ik. Maar zij zal niet langer bestaan dan de eendracht in het geslacht van uw koning!”

Er waren mannen, die den moed vonden, dit aan Redbald te gaan mededeelen. Onverwijd begaf de koning zich nu naar den bouw, en liet den ouden jager voor zich komen. Daarop bood hij hem geld, en een nieuw jachtveld, of een hoeve bij de vruchtbare zeegronden, of een plaats als jager aan zijn hof, wanneer hij de vloek wilde terugnemen. Maar de oude zag den koning langen tijd aan, en toen hij sprak, was het wederom de vervloeking:

„Niet langer zal deze Odinsstad bestaan, dan de eendracht in uw huis.”

Deze halsstarrigheid ontvlamde den toorn van den koning, en hij liet den oude van zich weggeeselen. Sinds dien tijd werd de jager niet meer bij den bouw gezien, en men vergat hem en zijn voorspelling.

Nu hing de lucht van het verrijzende jaar elken dag dieper en warmergetint over een luid bedrijf en een grootsche stichting.

Onder haar heldere klaarte torenden zware gevaarten van woningen en tempels op,

en ontsloten zich open havens, wier water, overboogd door sterk-gepijlerde bruggen, diep doordrong tot in de stad.

Alle dagen van den zomer en alle dagen van den herfst nam het werk, maar toen de witte winter opnieuw met sneeuwvlucht de wereld overstoof, stond de stad voltogen, groot en koninklijk-hoog, als een weidsche godenlof.

Toch telde zij nog geen bewoners.

Maar de koning lachte, toen de priesters van Odin hem met bezorgd gelaat hierop wezen. En toen het weer voorjaar werd, riep hij allen, die woonloos waren, en zonder bedrijf, en die een vak of den handel verstonden, op naar de stad van Odin, die *Wartna* genoemd was. Velen stroomden nu naar den wonderbouw samen, en de koning koos de besten uit hen, en gaf de stad aan hen te wonen; en als heerscher stelde hij over hen aan een priester van Alvader.

Sinds het oogenblik, dat de stad bevolkt was, ging de konde van haar grootheid over

alle Noordsche landen. Daar was geen stad als Wartna zoo edel. In de havens lagen de breedzeilige koggen met zekerdeinende vaargang, en de snelschietende kleinere booten, die gedurig heen en weder voeren door de vaargeulen der stad.

Want haar kooplieden zonden het zwaar-gewevene laken en het glanzend gesponnen lijnwaad naar de havens van Angelen en Balten³⁾, en hun schepen namen rijke korenladingen en ijzervrachten mede terug, die zij brachten tot aan de grenzen van Frankeland. Vol rumoer van bedrijvigheid en ambacht was de stad, gedurende alle dagen van Redbald. Ieder jaar werden de geldkisten voller, de schepen veeltalliger. In de stadswaters spiegelde de kleuring en de woeling van handel en reederij al bonter en veelvoudiger, en de roem van Odins stad werd immer wijder verbreid onder de volkeren van het Noorden.

II.

Toen Redbald had gezeteld te Medenblik,

volgde hem Aldgilles, en na Aldgilles wederom een Redbald, en na deze een Gondebald, en toen wederom een Aldgilles, en vervolgens een Gerbrand. En zij allen waren uit het oude koningsgeslacht, en onder hen allen bloeide de stad van Wartna. Het scheen iets lachenswaardigs, te denken aan háar ondergang.

Nu geviel het, dat na enkele eeuwen de Franken de overhand kregen in Friesland en den laatsten heidenkoning afzetten, en de Friezen smadelijk dwongen tot vereering van het Kruis. — Het geslachtshoofd der Redbaldsche familie vluchtte met al de zijnen naar Wartna, de stad van Odin, de goden-wijding van hun voorvader, en vond daar een toevluchtsoord.

Daar woonde nu het vernederde koningengeslacht van jaar tot jaar. En zooals het geschenen had, dat het groot moest zijn, toen alle leden vorsten waren en helden van aanzien, zoo leek het nu, dat na hun val hun naam en bezittingen mede geheel zouden verloren gaan. — De koningsfamilie, die hardnekkig geweigerd had, zich te laten

kerstenen, ofschoon de bewoners van Odins stad dit reeds lang hadden gedaan, verarmde en verloor haar laatste machts-schaduw in Friesland. Er bleef hun, die als mannen slechts koningen van kracht, en als vrouwen enkel princessen van schoonheid waren, niets over, dan een ambacht te kiezen of den handel, zoo ze niet van honger wilden omkomen. —

Doch de stad Wartna bloeide. Want nooit had nog in Redbalds geslacht veete of twist geheerscht, en ieder, die haar kende, roemde haar eendrachtszin als een voorbeeld in den lande.

In het einde van de twaalfde eeuw was de eenig-overgebleven man van Redbalds koningshuis de smid Redbald. Hij woonde in Wartna met vrouw en tweelingszoons, en was deken van zijn gilde. Toen hij echter eenmaal met het eene kind tijdens een storm over de Middellzee⁴⁾ voer, en niet terugkeerde, bleef de moeder met het andere kind alleen achter.

De jongen heette Wybo. — Deze Wybo

vertoonde sinds zijn vroege jeugd zulke bewijzen van onverschilligheid en kracht, dat hij meer dan een van zijn speelgenooten om een nietige reden ongelukkig ranselde. Want hij was heel sterk, en kon op zijn tiende jaar een ijzer-staaf krom buigen.

Op zijn zestiende jaar sloeg hij een vreemdeling, die in Wartna kwam, om een nietige gebeurtenis dood. Zijn moeder was buiten zichzelf van droefheid, en smeekte hem roerend, zijn levenswijs te veranderen, en meer acht te slaan op hetgeen hij deed. Wybo toonde zich zeer berouwvol, en verklaarde zich bereid, om een ambacht te leeren, nadat hij de kerkerstraf had uitgezeten. Want men had hem niet ter dood durven brengen, uit vrees voor zijn ontembare kracht.

Toen Wybo een half jaar later uit de stadstoren werd gelaten, koos hij het smidsvak, en werd op zijn achttiende jaar gezet. Drie jaar later vervaardigde hij een ploegschaar, die zoo sterk, en daarbij toch zoo licht-hanteerbaar was, dat hij meester in het

gilde werd, en de smederij van zijn vader mocht betrekken. Zijn moeder verheugde zich bovenmate over het veranderde gedrag van den woesteling en het geluk, dat nu over hun huis scheen te zullen komen.

In één opzicht slechts was Wybo de onverschillige gebleven: hij had geen religie. Hij spotte met Onzen Lieven Heer en de Heiligen, haalde de schouders op voor de Moedermaagd, en om de goden van Walhal lachte hij.

Dit wisten de inwoners van het rijkgezende Wartna van den eersten stond, en na zijn levensverandering noemden zij hem nog altoos met den naam van ongeloovigen smid. — Immers zij waren vrome misbezoekers, en niemand van hen wist bijna meer, dat zij woonden in een stad, die gewijd was aan Odin.

Nu verschenen er eens, aangespoord door den roep, dien Wybo als ongeloovige had, twee monniken voor de openstaande smidse.

Het Redbaldskind stond met breed-naakt bovenlijf, dat glansde als koper in den afschijn

van het laaierend vuur. Met wijdgezwaaide slagen sloeg hij den voorhamer telkens en telkens op het ijzer, dat vuurvonken zwermde door de raggige ruimte zijner werkplaats. Hij had de monniken geen oogenblik bemerkt, en zag pas, dat ze er waren, toen hun naderende schaduw viel over het hooge aambeeld.

Snel keek hij op, en trok een spotlip bij het gezicht van de geestelijke pijn. „Wat verlangt ge van mij?” vroeg hij dan, gemelijk-kort, en hield den voorhamer gesteund op het aambeeld.

De grootste der twee monniken trad op hem toe, het uitgevaste gelaat streng en bleek.

„Wybo,” zei hij langzaam, „we kennen uw goddeloosheid en komen uit naam van Hem, Die.....”

De smid wierp den voorhamer op zij, zoodat de laatste woorden in de ijzerrateling verloren gingen. Het bloed sloeg hem naar de wangen. Wat wilde dat tartende gezicht daar voor hem?

„Ga weg,” zei hij ruw en hard, „ik wil

uw gebeden en uw zaligmaking niet. Laat mij, zooals ik ben. Het is zóo goed met mij."

Doch de groote monnik zag hem onafgebroken aan, en schudde het hoofd. Het witte gelaat naderde dicht aan dat van Wybo, als wilde het *opdringen*, en de stem klonk als onontkoombaar.....

Toen sloeg een oude, langvergeten, onstui-
mige toorn in den smid op, en den voorhamer
heffend, deed hij den monnik neerduizelen.

Diens metgezel vluchtte.

Doch uit het woonhuis was de Moeder
toegesneld. De val was gehoord tot in het
binnenste van de woning, en een plotselinge
angst had haar opgeschrikt, en gedreven
naar de smidse. — Wybo stond naast het
smidsvuur, nu zelf ontzet over zijn daad, en
afgewend van den monnik, als was het een
angstigende begoocheling, dat hij ten tweede
male een moord gepleegd had — — Op den
grond lag de geestelijke; het bleeke gelaat was nu
krijtwit en de starre oogen omrand met een
vreemd loodblauw. Doch de Moeder zag

méer dan dit uiterlijke, doode; want met een kreet van angstige herkenenis viel zij neer naast het lijk, en rukte het de haren orde-pij van den schouder.

Terzelfdertijd kwam de andere monnik, de metgezel terug, en een hoop volks volgde hem, die doordrong tot in de smidse, en vol schrik en nieuwsgierigheid zag, wat daar gebeurde. — De oude vrouw lag klein en gebogen over den ontblooten schouder van den dooden monnik, waarop men een geslachtswapen zag ingebrand, tot zij eensklaps oprees en met haar kreten de menigte terugdreef:

„Zijn broeder! Zijn broeder! Wybo heeft zijn tweelingbroeder verslagen! Deze monnik is het kind, dat ik voor jaren bij den storm op de Middellzee verloren waande! Ziehier — het teeken der Redbalds draagt hij! — en de voorspelling, waarvan men spreekt... O, stad!” — Zij stond op en haar uitzinnig-smartelijke gebaren waren één wanhoop: „— O, stad van Redbald!” — — — Men kon niet gissen, wat zij met haar laatste woorden bedoelde; men

zag alleen, dat Wybo zonder te weten, dat de monnik zijn weergevonden tweelingbroeder was, dezen vermoord had.

Doch kort daarna stak er een storm op, die over de stad kwam als het tumult van een wereldeinde. Muren en bruggen bogen en stortten in, fundamenten sloegen weg onder huizen en kerken; schepen splinterden uiteen tegen de puinblokken, en de bewoners werden opgesleurd en neergezwiept met het watergeweld, tot zij zich krachtloos verloren gaven en verdronken; slechts enkele hooggebouwde huizen bleven als schamele stadsresten staan.

Aldus kwam naar de voorspelling van den ouden jager het einde van Wartna, de stad van Odin, gebouwd door den heiden Redbald.

Doch de geest van den Smid, die geen rust kan vinden na de broedermoord, doolt nog om in de nu weer bandeloos-wilde rietvelden van Midden-Friesland, waar de watervogels

huizen en de poelen den wolkehemel spiegelen in al zijn somberheid. En menigeen, die in duisteren avond over het water naar huis vaart, verschrikt de zwijgende verschijning met vreemden angst, die de spieren spant tot sneller roeien.

Zoo, onvermijdbaar, komt het noodlot over de geslachten van koningen en menschen.

DE KLOKKEN VAN ST.-ODOLF

Toen bisschop Balderik van Utrecht op zekeren avond zijn studeercel wilde betreden, vond hij gehurkt aan den drempel de gestalte van een eenvoudigen monnik.

Aan de grauwe pij met lange, afhangende hoofdkap, die de kloosterling droeg, herkende hij een der Friesche monniken, die het klooster St. Odolf bij Staveren bewoonden, terwijl hij bovendien uit de bestoven kleeding van den leekebroeder opmaakte, dat deze pas een verre tocht moest hebben afgelegd.

Zoodra de Fries den prelaat had ontwaard, knielde hij diep — bij welke gelegenheid de bisschop meende te bespeuren, dat hij reeds oud moest zijn — en kuste de zoom van het bisschoppelijk gewaad. De kerkvorst hief zegenend de rechterhand, en vroeg, toen de kloosterbroeder was opgerezen, wat van zijn verlangen was.

Het gelaat van den monnik, dat nu uit het schemerlicht verrees, werd diep-bezorgd. Een rimpel trok om zijn mond en zijn vingers bewogen trillend aan het bidsnoer, dat hij bij wijze van gordel gebruikte. Dan, op ongerust-smeehenden toon, verzocht hij den bisschop een kort, geheim onderhoud.

Vol verwondering stond de bisschop dit toe, en de twee geestelijken betraden het studeervertrek, waar zij zich neerzetten in een venster-nis, die uitzicht gaf over den binnenhof van 's bisschops woon.

Toen bisschop Balderik den monnik een teeken had gegeven, om te beginnen, ving deze op denzelfden, bewogen toon, waarop hij zijn verzoek had uitgesproken, aan:

„Het geschiedde deze week, dat de abt van ons klooster, dat aan den heiligen Odolphus is gewijd, kwam te overlijden, nadat de prior hem van de laatste sacramenten voorzien had.”

De bisschop bewoog zich even-kort, en sloeg een kruis. De monnik had onder-tusschen doorgesproken:

„Doch voordat hij stierf, riep hij mij bij zich, terwijl hij alle anderen wegzond uit zijn cel. Toen ik nu naast zijn sterfbed lag neergeknield, legde hij mij met zwakke beweging zegenend de hand op, en zei met matte stem: Ik heb U laten roepen, broeder Egbertus, wijl gij de oudste zijt van alle conversen en het minste van allen spreekt. Ik moet U een zaak vertellen, die mij zwaar op het hart weegt, en die mij, sinds ik mijn einde wist te naderen, dag noch nacht met rust gelaten heeft. Neen — gij behoeft niet onrustig te zijn, broeder — aldus sprak de abt — het is niet een misdaad, begaan door mijzelf; ik heb de biecht mijner eigen overtredingen reeds afgelegd! —”

Even zweeg de monnik. Het duisterde snel; de schaduwen werden lang en grijs en verwemelden met het naar binnen neigende donker tot één nachtelijk geschemer. Op den binnenhof bewogen de boomen ternauwernood, en de wolken lagen stil boven de huisdaken van de stad.

De Roof van de klokken

Broeder Egbertus hervatte zijn verhaal:

„Nadat de abt eenigen tijd krachteloos gezwegen had, begon hij wederom: Broeder Egbertus — toen voor honderd jaren dit klooster is gebouwd, heeft men vergeten, de klokken van de kapel te wijden. Vijf abts zijn mij reeds voorgegaan, en het vreeselijk geheim is overgeleverd van den een op den ander. Ik ben de zesde, die het wist, en die gezwegen had — tot nog toe. Nu wil ik echter, dat gij, wanneer ik begraven zal zijn, U begeeft naar den bisschop van Utrecht, en vraagt, wat of hij kan doen, om den Booze de klokken niet in handen te doen vallen, waardoor dood en doemenis over St. Odolf zou komen! — —”

Bisschop Balderik was opgestaan, en mat het vertrek met lange, zware schreden. Onrustig woelde zijn hand door zijn baard, en hij hoofdschudde van tijd tot tijd. Steeds heftiger werd zijn gang, steeds onrustiger zijn gebaar, tot hij ten slotte voor broeder Egbertus bleef staan, en uitbarstte:

„Hier helpt geen bisschopswoord, zelfs geen pauselijke hulp meer, broeder Egbertus! Die klokken zijn en blijven voor den Duivel!”

Verschrikt zweeg hij stil. — Buiten stak eensklaps en woestgierend de wind op; bij zijn hoog uitgillen was het, of de groote, donkere wolkgevaarten in de lucht in beweging kwamen, en stormsgewijs tegen elkander sloegen, en de boomen op het binnenplein woeien met wilde, wapperende kruinen. Dan rinkelden plotseling de kleine, loodomrande vensters, en de deur knarste op haar scharnieren: de windegalm vaagde door de cel, waar de twee mannen roerloos stonden, en stoof dan als met schrill-honenden triumfkreet weg in de gangen.

De stilte viel in. De lucht en de boomen werden weer onbewogen, en in de studeercel hing de dichte, stille schemer als voorheen.

Maar bisschop Balderik en de monnik zagen elkander veelbeteekenend aan, terwijl de laatste een kruis sloeg.

De Booze had 's bisschops uitroep gehoord, en was zonder verwijl op weg getogen, om de klokken van St. Odolf voor zich te bemachtigen.

De stormlucht volgde hem, en waar hij ging, rafelden de regenwolken, en sloegen hun droppensluierungen neer over de wereld. De helsche wind floot en pijpte een satanische wijs, en gilte de vrees in de harten der menschen wakker. De boomen bogen ontzet naar den grond, hun blarevrachten latende verstuiven als troepen opgejaagde vogels.

In woeste voortwerveling droegen de wolkewagens den ouden hellevorst over zee; de wind blies onstuimig, waar hij langs vloog, tot de golven over de heele wijdde met schuimendwitte koppen tegen de dijken sloegen, schepen lieten vergaan, en de lieden dwongen, in menigten hun huizen en landerijen met hulp van spade en houweel te beveiligen en een zeewering op te werpen.

Voor nog de morgen in het Oosten de

nevels van de velden wegwoei, had de Booze het klooster van St. Odolf bereikt. Het duister was als een groote, donkere mantel om hem; de storm omspookte zijn hoofd; de lucht boven hem was één woedend gezwier van regenende, rafelende wolken, toen hij op den klokketoren van de priorije losschoot, en de klokken er uit rukte. Zwermen van kraaien en meeuwen, die er een toevlucht hadden gezocht, vlogen op, krijschend en krassend, en de lucht vol makend van ontstellende, angstige kreten.

Maar de Duivel steeg luid-triumfeerend op, de ongewijde klokken van St. Odolf met zich meevoerend, hoog in de lucht, tot hij zoo ver gekomen was, dat hij ze met woesten zwaai rond deed zwieren en ze wegslingerde in de ruimte. Met koperen dreun sloegen ze tegen den grond, en drongen half in de aarde.

Maar dit was Satan nog niet genoeg. Hij volgde ze weer neerwaarts, scheurde ze woest uit den grond, en steeg er opnieuw mee omhoog. Toen kwam er een gedachte bij hem op, die hem luid deed schaterlachen en wegvliegen,

tot hij kwam aan den ruigen dijk, die gelegen is tusschen de meren Fluesen en Morra.

Daar toch woonde een jongere duivel, zijn zusterskind, die met een bejaarde, kwaadaardige heks sedert jaren duistere zaken dreef. Zij konkelden daar over de zielen der menschen, of beheksten het vee in naburige weiden, of noodden de tooveraars en tooveressen uit den omtrek op nachtfestijn. Dan suisden zij rond op hun snelle bezemstelen, of dansten de duivelsche pek- en zwavelrei om een vuur van half-vergane kraaielijken — in dolle vreugde.

Satan landde bij dezen neef aan, en zijn familielid en hoveling ontving hem met een schuimenden horen vol kokende olie, die de oude hellekoning in één teug leegde.

Doch daarna maakte de Duivel zijn jongen neef kenbaar, wat hij van plan was, en deze barstte bij het hooren van des Boozen bedoeling in zulk een schelschaterenden lach uit, dat een kromme, altoos-lispelende peppel één oogwenk roerloos stond.

Nu kon men elken nacht tusschen de beide meren een wonderlijk schouwspel zien.

De jonge duivel zat op den ruigen dijk tusschen Fluesen en Morra, en zijn diabolische oom op een aardhoogte aan den overkant van het water.

En wanneer dan het laatste schip onder zeil was gegaan, en de duistere stilte over de meren kwam, slingerde de Booze zijn neef de klokken van St. Odolf toe.

En deze ving ze op, zooals de Friezen een kaatsbal opvangen, en sloeg ze terug, zooals de Friezen een kaatsbal terugslaan.

Dan klonk hun luid-tierende lach over de meren, terwijl ze kaats speelden met de klokken van St. Odolf.

En de zwarte vleermuizen fladderden om hen, en de heks zwierde bij het roepen van de nachtvogels op haar bezemsteel van den eenen duivel naar den anderen, en moedigde ze aan.

Doch op zekeren nacht — o, wee! — beging de jonge duivel de onvergeeflijke fout,

niet op te letten, wanneer de klokken hem toegeslingerd werden.

Tevergeefs schreeuwde de schor-geworden stem van den oude hem toe, beter op te passen, en sierlijker te kaatsen —; hij was zijn hand-vaardigheid kwijt.

En daardoor geschiedde het, dat hij ten slotte de klokken weg sloeg, zoo boos en zoo wild, dat de eene in het meer van de Fluesen verzonk, en de andere in dat der Morra, waar ze beide diep onder water terecht kwamen.

Toen brulde en schold de Booze, doch zijn neef vluchtte weg van den ruigen dijk, en de heks volgde hem met rood-wapperende rokken op den bezemsteel.

De klokken van St. Odolf waren voor Satan verloren.

Niet lang na dezen vernam bisschop Balderik door een diaken, hoe het gerucht in de stad was gekomen, dat het klooster St. Odolf door den storm, die Staveren tot een zeehaven maakte, geheel verzwolgen was. Reizende mars-

kramers, die een paar dagen daarna in de stad kwamen, bevestigden het bericht. Van den portier af tot aan den zaligen prior toe waren alle monniken in de golven omgekomen.

Toen beval de bisschop van Utrecht, dat in alle parochies van Over- en Nedersticht zielemissen zouden worden gelezen voor de overleden broeders, opdat de doemenis, die op hen woog, nadat de Duivel hun van de klokken beroofd had, zoude worden opgeheven.

En aldus geschiedde het.

Sinds den dag echter, dat het klooster verzwolgen was, hoorde men vanuit de diepten der Fluesen en Morra soms een aarzelend, van verre aanklinkend gelui, alsof men daar beneden kerkgangers opriep ter mis.

Dat deden de ongewijde klokken, die klagelijk klepten over den ondergang van zoo een schoon klooster als dat van St. Odolf.

DE WEDUW VAN STAVEREN

O p den Westenwind gingen de hooge booten van Staveren, en de Weduw zag ze na vanaf haar havenbeheerschenden toren: de donkere scheepslijken, die de glans van het water doofden voor die van hun wijduitslaande zeilevleugels en het zonlicht maakten tot schaduw over een onmetelijke zee-wijde.

Als bij een koningsvrouwe, die haar legers ziet trekken in triumf, feestte in haar de trots, bij het bedenken, dat al deze koperomboorde en zilverzeilige schepen harer waren en voeren op haar wenk; daar lag een macht in voor haar, dat de levens van honderden varengasten uitzelden op haar bevel en zich gaven aan golven en zee om te doen, wat zij hun meesterlijk oplei.

Doch nu had zij in haar weelderoes en hoogen staat de hoovaardij gekoesterd, om

te bezitten wat geen koningen of vorsten van Duitschers of Franken bezaten, iets, waartegen zij alleen in voldoende mate haar goud en haar juweelen zou kunnen opwegen — het kostelijkste, wat er bestond in de landen om de Baltenzee, en waarvoor nu haar dienaren uitvoeren, om Friesland heen, om Denenland heen, naar de vreemde Noorder-oorden, waarover zeer vele mythen verteld worden.

In haar havens had men, tot verbazing en bewondering van Staverens bevolking wekenlang gebouwd aan de schepentalrijke vloot, die nu, glanzend van zeilen en masten en stengen, heenging, om dien zeldzamen prijs te koopen, welke de Weduw vermaard zou maken onder de handeldrijvenden der aarde.

Vanaf haar toren zag de Weduw neer, trotsch en hoovaardig op de praal harer schepen, totdat deze verzeild waren in den kimme-nevel en geen koperboord meer flikkerde tegen de witte wolkenlucht, die de Zomer spant over den Noord.

De Weduw wendde zich om.

„Brood! brood! Vrouwe van Staveren, geef ons brood!”

Het was een snerpende kreet van honger, die haar tegemoet sloeg, zoodra zij haar gelaat toewendde naar de stad, en uitzag op het voorplein van haar woning. In een schrik blikte ze neer, ofschoon ze wist, wie daar beneden riepen: — de armen en ouden en mismaakten der stad, die beefden van zwakte en gebrek, ál het volk, dat, als zij zich maar vertoonde, toedrong, en kreet om brood, brood voor hun honger — dat opdook uit straten en krotten en huisschaduwen, als zij de straat betrad, — dat zich reide tot een afschuwelijke eerewacht, waar zij langs ging — laag kruipend en buigend en smeekend om brood, brood voor hun honger. — —

Nu wederom uitten zij schrille lijderskreten, en hieven hun witte ontberingsgezichten naar haar omhoog, roepend vanuit hun hongerende armoe, om wat de Weduw steeds weigerde..... Want zij haatte dit gepeupel en hun gekrijt, dat haar grootheid tot

een smet was; zij haatte het met de felle haat, die haar als in een scherpstriemenden hoon voor hen deed wijken en zwijgen en zich afzonderen zonder woord of daad. — Ook nu trad de Weduw ras terug, en daalde de trappen af, naar haar binnenkamer, de keminade, waar geen geluid van de straat doorklonk. Rijkelijk ruischte het goudbrokaat harer gewaden om haar; haar weelderig-beringde vingers tastten ternauwernood langs de leuningën, en het zilverleer van haar sandalen vluchtigde over het marmer.....

En buiten stonden de geschondenen en de lijdenden en riepen met hijgende stem, tot de kracht om te roepen in hen doofde en zij terugweken, zwijgend, zwijgend, in de schaduw hunner straten en huizen.....

Terwijl dagen na dagen gingen, en de wolken wisselden van vorm en gestalte en de nachten volgden op het licht, zeilde de vloot van de Weduw langs vreemde kusten en zag uit naar den prijs der zeldzaamheid,

die haar Meesteres haar bevolen had, te zoeken.

Langs schrillwitte stranden gingen de booten, en de scheepslieden beschouwden met verbazing de wonders van rotsen en steenen, die daar, schel in het licht, verstard waren met der tijd en hun karteling afteekenden tegen den hemel. Maar kostbaar was dat alles niet; en de mannen voeren verder.

Zij zagen naar de hooge pijnwouden op, wier kruinen druischen in een aanhoudenden maat-zang en wier sterke stammen recht en lichtbe-looverd onder groene gewelven staan. En ont-zetting beving hen bij dit zien. Maar kostbaars had het woud ook niet in, en de mannen voeren verder.

Zij zagen mijnen, waar dienstbaren in het zweet huns aanschijs rosglanzend ijzer opdolven en zilver wieschen in berg-ont-stroomde beken. Maar metalen en zilver en goud had Staveren overvloedig in stapel-plaatsen en schatkamers, en men ging verder, zoekend en zoekend naar het wondere iets,

dat boven alles in waarde moest uitblinken.

Doch de dag, die dat zou brengen, kwam spoedig, toen de voerder der schepen vanaf de plecht van de voorste boot uitspeurde en op een landtong een nieuwe oogst volgelen zag. De brand van dat koren, die opensloeg als deinbaren op zee, gloeiend als goud en koper van zonlaaie schakeeringen, vervulde hem met een plotselinge vreugd, die hem luid deed uitroepen, dat al zijn makkers het hoorden: „O, mannen! *Ik heb gevonden den prijs der zeldzaamheid, die geen mijn en geen schatkamer bevat: Dit brood, dat onontbeerlijk is voor het leven en dat in een zoo glanzend-schoone oogst rijpt, als Friesland noch eenig ander land ooit heeft gekend!*”

En zij keerden terug met ruimen, die volgeladen waren van de zwaar-gekorrelde vrucht, welker bezit de Weduw benijd zou maken over alle wereldstreken, waar de schepen de konde van der koningen en der menschen daden heen dragen.....

II.

In Staveren wachtte Zij, met brandend ongeduld.

Schuw voor het volk en stug-versloten voor hun smeekbeden, bleef zij in haar binnenkamer, en stuurde haar dienaressen op den toren, — week na week, dag na dag, uur na uur —; iederen dag met meer spanning verbeidde zij het nieuws, totdat men haar boodschapte, dat de vloot naderde, en op de haven aanhield, zwaar en statig-zeilende, als geladen met een ongekenden schat, welks geheim spoedig zou ontsloten worden.....

Nooit nog had de Weduw een vreugde gekend als die, welke haar beving bij de tijding van dit naderen. De dag, die haar zou heffen boven alles, wat macht bezat, lag voor haar, opengaand als een wonder van blijheid. In een zwijmel van geluk liet zij zich tooien, en knapen roepen, om haar te geleiden naar de havenplaats, met bekkens en pijpen en klaroenen uitschalmeiend haar vorstlijkheid.

En zij ging, omstuwd van haar dienaren

en vrouwen, en alles liep uit, om haar te zien. En in den stoet hinkten de ongelukkigen en schreiden de armen mee en verdrongen zich de zieken, om haar te zien en haar aan te roepen om erbarmen. Maar zij zag hen niet en hoorde hen niet; zij zag alleen naar de vloot, die ankerde en zij hoorde alleen de sterke strooming van gebroken golven, die haar geweldige schepen maakten aan de meerplaats.

Leunend op haar page kwam zij, en de voerder der schepen trad haar tegemoet, stralend van vreugde over den schoonen korenlust, die hij had meegebracht. Zij betrad het eerste schip; zij snelde over touwen en opgerolde zeilen en wachtte nauwelijks, dat twee harer varenslieden een der luiken lichtten.

Maar met een uitroep van verbolgenheid trad zij achteruit en zag den kapitein aan. — De menigte, aan de haven, keek ademloos; alles was stil; klaroenen en fluiten zwegen en de wind hield zich in.

Toen barstte de Weduw uit, en haar toorn kwam over den kapitein als een plotselinge

storm: „Wát hebt ge me meegebracht, Meester? Kóren? Was er niets beter dan kóren daarginds? Een dwaas zijt ge — ha, ha! De prijs der zeldzaamheid! — Zeg op — aan welken kant laaddet ge 't?”

In een sprakeloos verbazen luisterden allen; allen hoorden haar spreken, en men wist toch niet, wat zij met haar woorden bedoelde.

En de voerder der schepen antwoordde verwonderd: „Mevrouwe — ik laadde dit koren aan bakboordszij.”

De Weduw wendde zich om en snelde terug; maar op de treeplank wendde zij zich nogmaals om, hard en hoog-bevelend: „Zoo gebied ik U, de scheepslading over stuurboord wederom in zee te werpen.”

Als een striemenden hoon klonken haar scherpe woorden over de menigte, en toen men haar ruim baan maakte, was het als voor een melaatsche of voor een gruwelijk-kwaad-bedrijfster. — Met tranen van woede en spijt schreed de Weduw naar huis, stilzwijgend nu begeleid door haar vreugde-schaar.

De grijsaard en de Weduw.

Totdat plotseling een schaduw voor haar viel, en zij opzag. Er stond een oude gebrekkige voor haar, wiens lijf leunde op een staf, en wiens oogen donker naar haar zagen.

Zij voelde als een angst den blik dezer oogen en wilde haar fluweelen mantel losmaken uit zijn doodswitte hand, die zich langzaam naar haar had uitgestrekt. Maar de oude klemde met beenig-harde vingers, en zijn stem beefde: „Vrouwe, is het U ernst, dat kostelijk gewas, waarvan gij honderden menschen kunt laten voeden, te doen werpen in zee?”

De Weduw lachte hoonend. „Gij hebt het gehoord,” zei zij hard.

Toen veranderde de oude en hij trachtte te knielen, al smeevende: „O, Vrouwe, ik bid U, geef het ons ouden, en ons gebrekkigen, en ons armen; geef het ons, als gij het toch weg wilt gooien als kaf; geef ons dat brood, en wij zullen voor U arbeiden tot onzen dood toe.”

Maar de Weduw stiet hem opzij en wilde verder gaan.

Doch nu was de oude opgerezen — in één oogwenk; de staf lag op den grond; er speelde een licht om zijn haren en zijn baard, en zijn stem werd vol en dreigend: „Dan wee U, Vrouwe van Staveren! Indien gij God aldus verzoekt, zal Hij U-zelf doen gevoelen, wat de pijn van honger en armoe is!”

En hij was verdwenen, als een geestesverschijning.

De menigte was op de knieën gezonken en sloeg een kruis. Doch de Weduw van Staveren stond, hoog-opgericht, en lachte uitdagend, terwijl zij een flonkerenden ring nam van een harer vingers.

„Zie,” riep zij uit, en zij wierp den ring in het ebbende water van de haven, dat alles naar zee voert, „zoomin als mij het wijde water dezen ring terug zal geven, zoo min zullen mijn rijkdommen mij ontgaan, en ik tot armoe en honger vervallen!”

Toen de menigte oprees, had zij het hooggetorende huis bereikt, en de zware deuren weken, om haar binnen te laten.

Op het water waren de mannen al bezig, het koren te doen zinken.¹⁾

III.

De winterzee dreigt. In de wolken dreunt de storm. Schraal en klein walmen de lichten in de Staverensche huizen en men is angstig-stil daarbinnen: vele mannen zijn met de vloot van de Weduw op zee, ofschoon het te laat haast is in 't getij.

Doch in de woning van de Weduw weet men van niets. In honderdkaarsige kronen staat een brandendwarme lichtgloed, die afzigt, geel en zacht, tegen de kleurige wandtapijten. Op de tafels flonkeren de bokalen en schalen, en de treden der dienaars gaan onophoudelijk, bedrijvig.

De Weduw heeft haar teleurstelling reeds lang vergeten en zint op nieuwe grootheid. Zij verzwelgt haar toorn en misnoegen in vreugde en feestgelag. De volgende lente zal zij weer een vloot doen bouwen, en een nieuwen

voerder daarop aanstellen, die voor haar gewinnen zal, wat de dwaas van het vorig jaar over het hoofd heeft gezien.

Nu zijn er kooplieden uit verre Rijnsteden bij haar genood. Zij zitten in sameet en bont, met stijve kantkragen, prijzend en bewonderend. Zij gaan de waarde na van elk meubel, van elk gerecht, dat wordt opgediend, tot hun hoofden duizelen van de grootmachtigheid der Weduw en haar stad.

De zee dreigt. In de wolken dreunt de storm.

Doch de Weduw is zonder bekommernis. Met luide stem roept zij om nieuwe gerechten; de voeten der knechten schuren over het marmer, en komen terug; een dienaar draagt een reusachtigen visch, op een hoogen schotel geheven; de voorsnijder volgt met het blanke mes.

De kooplieden zien verbaasd.

De kooplieden zien nog verbaasder, wanneer het mes door den voorsnijder wordt teruggetrokken uit den buik van het dier, en

er een schittersteenige ring aan hangt. — „Wonder! wonder!” gonst het door de aanwezige dienaren; doch plots zien allen naar de Weduw, als herkenkend.....

Zij is zoo bleek geworden, als een die sterven gaat —: zij heeft óók den ring herkend, en in een duizel gaat het door haar hoofd — het koren, de armen — het koren, de oude gebrekkige — de ring — de ring — — Met een kreet staat zij op en gaat naar een venster-nis. — Het is, of zij nu pas bemerkt, hoe de zee dreigt en de storm in de wolken dreunt — —

Nu hooren allen. Het is noodweer. Zwaar rameit de golvenkracht de schoring; dan plots — stort zij met klaterende gutsing over den dijk en stroomt in op de huizen, keert terug en hervat den stormren. — Onder de dienaren is de schrik sterker dan de vrees voor de Meesteres; zij vluchten. De kooplieden staan radeloos. Buiten barst de vertwijfeling van het volk los. Zij krijten, zij schreeuwen om hulp. De zee is zonder erbarmen. Zij zendt

haar waterklateringen, de eene na de andere; het water rijst, het klimt tegen de harde huizen. Het water is algeweldig. Nu vlucht reeds alles. De kooplieden willen naar buiten, in doodsnood voor hun schepen. Zij zien ze voor hun oogen aan wrakhout slaan. Zij keeren terug, roepen de Weduw, die stom-ontzet staart, naar buiten staart, waar de straf van haar hoogmoed nadert. — De kooplieden roepen, waarschuwen; zij sleuren haar mee, zij waden tot den middel met haar door het water. — De storm is ontzaglijk, zij overschreeuwt alle ander geluid. Het water wast gestadig. Het ondergraaft de huizen, de sterke woningen, het valt den havenbeheerschenden toren van het Weduwhuis aan. — Zij is nu ook gevlucht, in stervensangst, naar de hooge zanden, ver achter de stad; de kooplieden zijn haar ontgaan; niemand helpt haar; zij vecht met den stroom; zij verzet zich tot het uiterste, en redt haar leven.

Doch de zee heeft al haar bezit te land verwoest.

De morgen brengt de wrakken van haar
scheepsvloot aan wal.....

* *
* *

Toen bedelde de Weduw van Staveren,
die boven koningen en vorsten in rijkdom
verheven geweest was, en stierf aan den
honger, die zij bij anderen niet had willen
stillen.

AKRABJERG

Toen de Franken de Friezen te sterk geworden waren, en onder Charlemagne het Christendom invoerden in de Noordergouwen, weken vele van de hardnekkigste heidenen met vrouwen en kinderen op schepen uit den lande, en werden zeeroovers, zooals de Denen. Op hooggeboorde, snelzeilende drakebooten voeren zij over alle zeëen van den Noord, en de Frankische of Angelsche koopvaarders, die zij in het zog kwamen, namen zij buit, terwijl zij de lading te gelde maakten in de zeehavens der Balten.

Zoo zij echter een Friesch schip zagen, lieten zij het varen; alleen vroegen ze soms, hoe het in de gouwen stond, en vernamen dan, dat het hun niet geraden was, voorshands terug te keeren. Zoo bleven de uitgewekenen op zee, waar zij leefden en stierven, en hun kinderen in hun plaats traden.

Eens werd de Friesche roovertvloot door

een onverwacht-opstekenden storm uiteen gedreven; en terwijl de meeste schepen vergingen, ontkwam één door de stuurmanskunst van den bevelvoerenden Fries aan den ondergang. Dit schip werd door de winden naar het Noorden geslagen, en landde op Suderö, het zuidlijkst eiland der Faröer.

Het heele eiland kwam in beroering, toen men vernam, dat er vreemdelingen waren aangeland. De Suderöers, die evenals de overige Faröers, sedert onheuglijke tijden Christenen waren, en in Kirkebö een eigen bisschop hadden, gingen de Friezen vriendschappelijk tegemoet. Wel was hun taal anders dan die der gestranden, maar de mannen verstonden elkander. — Lang spraken de woordvoerders tegen elkaar en tot de hunnen, en toen eindelijk de Suderöers lieten vragen, wat of de Friezen van plan waren te doen, antwoordde de Friesche woordvoerder:

„Mannen — indien gij ons goedgezind blijft als nu, zou het ons lief zijn, als ge ons

Het gevecht bij de meerplaats

stil tusschen de booten der Friezen.

Vol verwondering kwamen deze nader, en betraden het schip; het deinde nog zwak, maar veroorzaakte geen geluid meer; zelfs de schreden der mannen gaven geen klank op het houten dek. — Eensklaps echter ging een kreet van schrik op —; één der Friezen had een luik opengestooten en in het ruim gekeken: daar lagen zeven dooden naast elkander, met witte gezichten, waarin de oogen lichtloos omhoog staarden. Een lijkenlucht, bezwaard met den reuk van etterwonden, sloeg den Friezen bij het naar binnen kijken in 't gelaat. Snel schoven zij het luik weer voor de opening, en verlieten de donkere boot, om te beraadslagen, wat ze er mee zouden aanvangen.

De priester van Thonar, die groot aanzien bij hen genoot, sloeg voor te wachten tot den volgenden dag; dan kon men de zaak met de overige Suderöers bespreken. Aldus ging men te bed, en sliep.

Toen echter den volgenden morgen vroeg

een paar jonge visschers naar de meerplaats gingen, om uit te varen, was de doodenboot er niet meer, en hoe zij ook uitspeurden over de heele wijde der zee, zij konden haar niet ontdekken.

Nu dachten zij er niet meer aan, hun visschersboot in gereedheid te brengen, doch vol verbazing en ontsteltenis liepen zij naar hun stamgenooten terug, langs alle hoeven en woningen, met de konde, dat het zwarte vaartuig weer even vreemd verdwenen was als gekomen. — De Friezen kwamen uit hun huizen en liepen bij de meerplaats te hoop, doch ook zij overtuigden zich er van, dat de jonge visschers de waarheid gesproken hadden.

Nu meende de priester van Thonar, dat dit een onheilspellend voorteecken der goden was, en zijn woorden werden bewaarheid. Want nog dienzelfden dag werden de Friezen van de nederzetting door vreemde koortsen aange-tast; na enkele dagen stierven er reeds enkele: eerst kinderen, daarna vrouwen en zwak-

ken en uitgeleefden; later ook sterke mannen. En de ziekte sloeg over op de andere eilandbewoners en heerschte weldra op alle Faröer: Het zwarte, vreemde schip had *de pest* uit Europa naar hen overgebracht.

Lange, lange tijden woedde de Dood, en toen hij wegtrok, waren in Akrabjerg alle Friezen op één gezin na aan de koortsen gestorven. Deze overlevenden waren een vader met zeven zoons — alle reuzen van spierkracht en schoone helden, als zelfs Redbald niet aan zijn koningstafel had.

Zij togen, nadat zij hun verstorven landgenooten naar heidensche zede verbrand hadden, weer aan het werk, om de vervallen akkers te doen hervoortbrengen, en bouwden een nieuwe, uitgestrekte hoeve midden in het nu vereenzaamd Akrabjerg.

Voor al de vader was een titan van kracht en kende geen rust. Gestadig van den vroegen morgen tot den laten avond dreef hij de paarden door de verwaarloosde bouwvelden of zaaide met wijdzwaaienden arm het winter-

koren, of spitte en egde, of ging zorgdragend door de steeds groeiende kudden. — Zijn zoons stonden hem bij, en deden naar zijn koningswoord. Daar was geen Suderöer, die niet vreesde voor zijn toorn, en die zijn kracht niet bewonderde. — Deze man heette onder hen de Fries van Akrabjerg.

Op de andere eilanden had men zich ondertusschen ook van de ramp hersteld, en was men vol moed begonnen, de velden wederom te bebouwen en een nieuwen oogst voor den herfst te winnen.

Reeds binnen weinig jaren waren de sporen van de vreeselijke ziekte, die de Faröer geteisterd had, verdwenen, en misschien enkel nog te zien in het verminderd aantal der bewoners.

II.

De bisschop van Kirkebö was een wonderbaar man. Men prees tegelijk zijn vroomheid en zijn bovenmenselijke kracht. Wanneer

hij de mis las en zijn innige devootheid uitzong in de heilige woorden, werd men tot weenens toe bewogen; en als hij aan het hoofd van zijn kapittel ter jacht trok en in gevecht geraakte met een sterken boer, die hem den toegang tot zijn weideveld ontzegd had, en dan den man duchtig afroste, juichte men hem luide om zijn spierkracht toe.

Nu wilde de bisschop van Kirkebø in vrome opwelling van dankbaarheid over het snelle herbloeien der welvaart op zijn eilanden den heiligen een groote hoofdkerk wijden in Kirkebø.

En zoo geviel het, dat zijn dienaren de eilanden bereisden en overal te konde en te weten gaven, dat de schatting, die men den bisschop verschuldigd was, dat jaar dubbel zoo groot zoude zijn.

De bewoners van de Noordelijke Farøer stemden hierin toe, hoewel zij het toch schoorvoetend deden; maar zij genoten het voorrecht, den bisschop iederen Zondag in de kerk te hooren prediken over de wondere daden der

Zaligen, en zoo wilden zij medehelpen deze te verheerlijken in een staatlijk-schoone kerk.

Doch de Zuidlingen, die de mis bij een kapelaan moesten gaan hooren, en slechts op de groote, enkele feestdagen van het jaar den bisschop te zien kregen, weigerden te doen, wat deze van hen verlangde.

Toen ontstak de bisschop van Kirkebø in toorn, en gordde het zwaard aan, en riep de Noordlijken op, om de ongehoorzamen te tuchtigen.

En de Zuidlijken, oproerig geworden, verzamelden hun mannen, en trokken tegen den bisschop te velde.

Den dag, dat de met zeisen en bijlen gewapende boeren uittrokken, en langs de hoeve van Akrabjerg naar de schepen gingen, was de Fries bezig koorn te zichten. Hij sloeg het gesikkeld ijzer in suizende armwendigen door de volle halmebundels, dat het stof om hem wolkte, en een ruisch van neervallende aren onafgebroken rondom hem was. — Verder dan hij stonden zijn zeven zoons, de

krachtige, bruine armen bewegend als hij, en de welige, zwaargeaarde halmen neersikkeland.

De klank van wapenen en het gerucht van vèr opklinkende mannestemmen deden hen opzien: de Zuidlijken trokken langs Akrabjerg. Toen zij bij het korenveld kwamen, riepen zij luid tegen den Fries en zijn zonen om met hen mee te gaan.

Doch de Fries lachte zwijsend, en liet het koren neerzwieren in breede bogen, en zijn zonen snerpden, als hij, de halmen af in wijd-gespreide bundels.

Toen trokken de Zuidlijken verder, en bevoeren de zee, en gingen naar het naastbijliggend eiland. Daar ontmoetten zij in de laagte van Mannafell den bisschop van Kirkabö met al zijn volgelingen.

Lang en met verbittering vochten zij tegen hen, doch de krachtige bisschop en zijn heet-hoofdige aanhangers overwonnen hen, en zij werden gedwongen, de geëischte schatting te betalen.

Doch van weerszijden was zoóveel bloed

gevloeid, dat het gras, groeiend op de daar nog aanwezige grafheuvels een roodachtige tint heeft bewaard tot op den dag van heden.

Toen echter het volgend jaar de bisschop opnieuw de schatting vorderde, daar het geld, door de vorige geheven, niet toereikend was voor den bouw, stonden de Zuidlijken nogmaals tegen hem op.

Doch nu was er een oud man onder hen, die sprak:

„Wees verstandig, mannen van Suderö en Saudö. — De Noordlingen hebben een bisschop tot aanvoerder, wiens sterkte hen tot de grootste strijdsinspanning aanspoort. Smeekt gij den sterken Fries van Akrabjerg en zijn zeven zoons, U tot aanvoorders te willen zijn; zekerlijk zult gij door *hun* bewijzen van kracht worden gedreven U tot het uiterste te verzetten.”

Deze raad werd goed gevonden. Tegen den avond trokken de Zuidlingen naar Akrabjerg. Daar vonden zij den Fries achter het weef-

getouw, dat hij hanteerde, wanneer het akkerwerk was volbracht.

Doch toen men hem vroeg, of hij mee wilde optrekken tegen den bisschop van Kirkebö, lachte hij weer; en toen zij steeds meer bij hem aandrongen, sprak hij: „Wat wilt ge van mij? Ik ben geen Christen en kan niet oordeelen, of men U onrecht aandoet of niet.”

Toen riep één der mannen: „Weet ge dan niet, Fries van Akrabjerg, dat de bisschop van Kirkebö zijn aanhangers in persoon aanvoert, en even sterk is als gij?”

Deze woorden troffen doel. De Fries van Akrabjerg stond zwijgend op, de trots in zijn gebaren; dan, nog steeds zonder een woord te spreken, nam hij de sikkel van den muur, stak hem in den gordel, en wenkte zijn zonen, met hem en de Zuidlijken mee te gaan.

Aldus geviel het, dat de Heidenfriezen van Akrabjerg aan het hoofd van oproerlingen te velde trokken tegen den bisschop van Kirkebö.

Denzelfden avond, dat men den Fries voor

zich gewonnen had, gaf deze reeds het bevel, in alle stilte de grootste booten gereed te maken, opdat men in het beveiligend duister heimelijk naar het Noorden zou kunnen oversteken.

Doch den volgenden morgen, toen zij landden bij Kollefjord, bemerkten zij dat de Noordlijken aan de tegenovergestelde zijde ook reeds hun schepen meerden: de witte, roodbekruiste bisschopsvlag woei hoog in de lucht, en van beide zijden kwamen de scharen der mannen uit de booten.

De Noordlijken hadden hun tegenstanders eveneens bemerkt, en maakten zich tot tegenweer gereed.

De Fries van Akrabjerg en zijn zonen talmde niet, doch gingen, de zeisen en de sikkels in de vuisten geklemd, op de Noordlijken af; hun wapenmakers volgden.

Het scheen echter, dat de bisschop van Kirbebö het nu anders wilde aanleggen, dan hij dit het vorige jaar had gedaan. Want toen de Zuidlijken zijn mannen reeds op een steen-

worpsafstand genaderd waren, zond hij hun een boodschapper met witte vaan tegemoet, die het volgende kondde:

Daar er reeds bij de vorige veete zoovele mannen aan beide zijden waren verslagen, dat het gras op de plaats van den strijd nog was roodgekleurd, wilde de bisschop, die toch niet zonder meer van de schatting kon afzien, het geschil in der minne trachten te schikken. Hij zou een proeve van zijn kracht afleggen, en zoo een der Zuidlijken hem deze na kon doen, zouden allen van de dubbele schatting vrijgesteld zijn.

Listig-glimlachend keerde de bode naar de zijnen terug. Hij toch was er vast van overtuigd, dat niemand den bisschop van Kirkebö in kracht gelijk was, laat staan hem overtreffen kon.

De twee legers naderden elkander, en vormden een wijden kring. De bisschop van Kirkebö, in nauwsluitend krijgsgewaad, trad in het midden van den kring, en voor men er op bedacht was, had hij zich voorover ge-

bogen, en een steen van mansgrootte, die half uit den heidebodem stak, geheel te voorschijn gehaald en hijgend voor de voeten der Zuidlingen geworpen.

Luidjuichend namen de Noordliken hem weer in hun rijen op, en nu wachtten zij met honende stilte, wat de Zuidliken als krachtsbewijs hiertegen zouden stellen.

Doch zij werden onrustig, toen er acht mannen van buitengemeene grootte en schoonheid uit de gelederen van de Zuidliken traden, en in den open kring om den manshoogen steen een tweeden kring vormden.

En hun ontsteltenis en spijt nam toe, toen zij den Fries van Akrabjerg herkenden, die midden in de ronde zijner zeven zonen ging staan, den steen, die de bisschop aan den grond ontworpen had, met één arm ophief, en naar den oudste zijner zoons slingerde, die ze opving en al-gooiende verderzond, langs de gansche rei zijner broeders, alsof ze samen een balspel speelden.

Nu was het gejuich van de Zuidliken niet

van de lucht, want zelfs een kind kon hier zien, dat de bisschop verslagen was.

Maar de bisschop van Kirkebö vergat *toen*, dat hij een devoot man was, en zijn zwaard trekkend, hieuw hij op den Fries van Akraubjerg in, rood van toorn.

Dit was het teeken tot den strijd; de Noordlijken volgden het voorbeeld van hun aanvoerder, en wendden de wapenen tegen de Zuidlijken.

Lang duurde de slag, maar de koninklijke moed der acht Friezen en hun ontzettebre kracht gaven de hunnen zooveel dapperheid, dat tegen den middag de bisschop van Kirkebö op de vlucht sloeg, en naar zijn schepen rende, om te ontkomen.

De Zuidlijken volgden, helder-juichend. Vooraan liep de Fries van Akraubjerg, met bloeddruipende sikkels. Zijn vuisten beefden en zijn adem hijgde, maar hij liep, liep om den bisschop van Kirkebö neer te slaan, zooals hij het een dolgeworden, sterken stier zou hebben gedaan.

Reeds stootten de Noordlijken af, toen de Zuidlijken bij de zeebocht kwamen. Onder luide kreten van hoon en smaad zonden de overwinnaars hun tegenstanders honderden speren na, en de metalen stem van den Fries van Akrabjerg bereikte nog het oor van den bisschop: „Pas op, Christen-man! Een jager, die wild heeft geroken, laat niet af, voor hij het dood aan zijn voeten gezien heeft!”

III.

Zij keerden terug naar hun eigen schepen en onverwijd zetten zij de vervolging naar Kirkebö voort.

Aan de riemen van het voorste schip zaten de acht Friezen, en roeiden, met slagen, dat de houten kraakten en de golven wegspatten met schuimende kammen. Zij lieten de andere schepen ver achter zich, en het duurde geen uur, of zij zagen reeds de schepen van den bisschop van Kirkebö, die op dat oogenblik ankerden.

 De Noordlijken kregen nu ook hen in het

oog, en dadelijk ontbood men de gansche mannenmacht van Kirkebö om de komenden te verjagen.

Toen vochten daar de acht Friezen van Akrabjerg tegen meer dan honderd Denen, en versloegen hen. — Doch de oude Fries, zwaaiend zijn sikkkel, zag rond naar den bisschop, brandend van haat over de trouweloosheid van den Christen.

En hij zag weldra den vromen man, die wegsnelde naar de hoofdkerk, die hij bezig was te bouwen, en waarvoor hij zulke zware schattingen hief.

Toen liep de Fries van Akrabjerg weer, met hijgenden adem, en zijn zeven zonen volgden hem.

Doch de bisschop van Kirkebö bereikte voor hen den gewijden kerkmuur en beklom haar, zijn strijdbijl in de hand houdend.

In die houding durfde geen der Friezen hem te naderen. Maar zij legerden zich rond om den muur, en waakten, zoodat de sterke bisschop haar niet verlaten kon.

Aldus gingen drie dagen en drie nachten voorbij, en de bisschop van Kirkebø lag tenslotte uitgeput op de smalle muur. De Fries van Akrabjerg en zijn zeven zonen slachtten ondertusschen menig schaap van de overwonnen Noordlijken en roosterden het in het wachtvuur, voor de oogen van den bisschop hun honger stillend.

De Zuidlingen durfden zich echter niet te vertooncn bij den geheiligden muur, en vreesden bovendien den banvloek van den bisschop, al was de vrome priester er zelf erger aan toe dan zij.....

Den vierden dag echter viel de bisschop in onmacht en stortte van den hoogen muur. Toen wierp de Fries van Akrabjerg zijn sikkcl weg, greep het groote, zware lichaam van den bisschop van Kirkebø aan, en sloeg het te pletter tegen den harden, steenen muur.

Hiermee was de oorlog tusschen Noordlijken en Zuidlijken beëindigd. De nieuwgekozen bisschop betaalde uit eigen gelden den

bouw der hoofdkerk, en er vielen geen on-eenigheden meer voor.

De Fries van Akrabjerg was naar zijn hoeve teruggekeerd en leefde verder, zooals hij voor den oorlog geleefd had.

Na zijn dood trokken de zeven zoons weg uit de nederzetting, lieten zich doopen, en huwden Suderöer vrouwen.

Aldus gingen de laatste Friezen van Akrabjerg op in het volk der Faröer.

FAUSTUS TE LEEUWARDEN

Wonderlijke gebeurtenissen zijn er voorgevallen binnen de goede stad, toen Doctor Faustus, de Satansvriend, op zijn wereldreis ook te Leeuwarden aanlandde.

De trekschuit van Dockum meerde aan bij het Noordlijk Stadseinde, en hij steeg uit. Fluweelbemanteld, hooggelaarsd en met zilverrinklenden degen ging hij stadinwaarts, de Voor-Streeck op. Wat er hier wel voor hem te doen zou zijn? Hij streek de fijne, witte hand onder het loopen nadenkelijk over de spitse kin, en bemerkte bij die beweging, dat zijn baard een scheermes van noode had.

Hij ging verder, terwijl er een malicieuse glimlach over zijn gelaat trok. Nagestaard door enkele verbaasde wandelaars bereikte hij de Amelandsstraat, de nauwe, wel-bedrijvige

doorgang van handel en ambacht, de woonplaats van menig vroed gildelid. En zie, terwijl de Duivelskunstenaar in de straat opzag, ontwaarde hij het helderglanzende koperbekken van een baardsnijder, dat boven een der luifels uithing. Hij ging er onverwijld op af, terwijl de lach nog kwaadwilliger werd op zijn gelaat.

De barbier stond met op den buik gevouwen handen te zien naar de brouwknechts, die in een openliggenden kelder aan den overkant der straat vaten sponden en wegrolden in de donkere gewelven, — toen Faustus voor hem staan bleef.

Nauwelijks had de waardige meester den zwierig-gedoste gezien, die daar met één voet in de luifel trad, of hij stootte met snelle beweging de koper-beklonken deur open, en liet met een korte buiging den hoog-edelen klant binnen.

Spoedig zat deze voor een hooge schouw, waaronder een koperketel heldere schijnsels van vlammen-afglans vertoonde; de meester

Faustus

was bezig zijn messen te slijpen, en een leerjongen deed zeepsop schuimen in een steenen vat.

De bewerking kon beginnen. Faustus had de bevederde hoed op de tafel gelegd, en leunde het hoofd achterover; met vlugge, vaardige hand begon nu de meester zijn werk.

Even verpoosde hij, en zette het mes nog eens aan — doch zie, was het verbeelding? — toen hij de klant aanzag, was het, of deze een spottlikkerend oog snel bewimperde, en — zag hij het waarlijk? — of de baard weer was aangegroeid.

Het was al te vreemd. Het moest inbeelding geweest zijn. De barbier was een man, die niet gauw van zijn stuk kon worden gebracht. Hij zette zich schrap, en wist nu toch zeker, dat hij de rechter wang glad schoor.

Weer wendde hij zich even af, en keerde zich toen opnieuw naar den sinjeur. Maar — nu zag hij het toch; — bij de heiligen! — de baard, die hij had geschoren, *was* aangegroeid, was weer even vol, als voordat hij begonnen was hem te scheren..... Een vreemde

angst beefde in zijn polsen, toen hij zich toch trachtte in te beelden, dat het gezichtsbedrog was; en aarzelend begon hij met de tweede gelaatshelft. — —

Maar het was angstig-waar, wat hij gezien had. Telkenmale, als hij één gelaatshelft schoor, groeide de andere weer vol, en had hij dié geglad, dan was de baard aan de eerste zijde weer aangegroeid..... Het zweet parelde den meester op 't voorhoofd, maar hij bleef doorscheren: ééns zou er toch wel een einde komen aan het mirakel?

De leerjongen, die lui aan het venster stond en niets had bemerkt, ging loom op de schouw af, en zette de leeggelopen zandlooper op den kop — De meester was een vol half uur bezig geweest. — —

Doch nu werd de klant, die tot op dat oogenblik lijdzaam in zijn stoel gezeten had, ongeduldig en boos. Hij stond eensklaps ruw op, duwde de zetel terzijde en snauwde den barbier aan, of deze zijn ambacht niet beter verstond?

Dan, met een onverwachte rukbeweging, hief hij de handen naar het hoofd, nam het af van de hals, zette het op de tafel, zonder dat één druppel bloeds gestort werd, en nam den barbier het mes uit de handen. — En daar schoor nu het fluweel-bemanteld lichaam hoofdeloos het hoofd — — zóó snel, dat het reeds na verloop van weinige minuten met den arbeid gereed was, en het hoofd eensklaps weer op den romp stond.

Het was den barbier, of de koperketel vlammedanste onder den haard, de tafel wankelde en de ruiten wegnevelden in een waaiering van heengaand en weer naderend kleurelicht..... Doch reeds sprak het hoofd weer, en zag hem aan met donkere, booze oogen.

„Zoo vlug en waarlijk-goed hadt ge uw werk behooren te doen,” zei de klant kort, maar zijn stem werd snel tot mildheid getemperd, toen hij het ongelukkig-ontstelde barbiersgelaat zag, — en hij ging verder: „toch hebt ge uw best gedaan. Zie hier!”

Hij ging heen, en de harde klank van een gouden dukaton viel op de tafel.

Maar voor de nu-verheugde barbier het geld opnam, en in de gordeltasch stak, snelde hij naar buiten. Faustus had al weer de Voor-Streeck bereikt, en ging verder stadinwaarts. Het hoofd met de bepluimde hoed bewoog zoo goed als dat van eenig ander, op dat oogenblik juist spottend-sierlijk neigend naar een fier-geoorijzerd juffertje.....

Nu vatte de barbier het geldstuk aan, en met nog van vrees natrillende gebaren bracht hij het aan zijn vrouw. De barbiërsche, die druk bezig was het tinwerk te schuren, ergerde zich bovenmate aan het opgewonden gedrag van haar man, en vroeg gemelijk, wat of hij met zijn onzinnigheid wilde.

In ongewoon-hartstochtelijke bewoordingen begon hij de geheele geschiedenis, en de waardige vrouw luisterde met groot-open oogen. Dan, — na de miraculeuze historie, — keek ze vol nieuwsgierigheid naar de vooruitge-

stoken, dichtgeknepen hand van haar echt-vriend. Deze opende haar langzaam, de blik in zijn oogen: welnu, wat zeg je d'r van? —

Maar nauwelijks had de vrouw gezien, wat haar man in de hand hield, of ze wendde zich af met een verachtelijken lach. Verschrikt zag de meester, wat hij dan toch wel in zijn hand zou hebben, — en zie, het was geen gouden dukaton, maar een aard-kluit.

Woedend stampte hij op den grond, en wierp de aarde weg door het openstaande venster; doch niet lang overmande hem de toorn, want hij was een bedaagd man, en wist zich te beheerschen. Een nieuwe gedachte was al weder bij hem opgerezen, en hij verliet snel het vertrek; de leerjongen reikte hem in 't voorbijgaan muts en wandelstok, en nu snelde de scheerder den Heksenmeester na, de Voor-Streeck op. — Niet elken dag viel er voor een baard-snijder een gouden dukaton te verdienen!

Al spoedig bemerkte hij den Doctor — op

de Nieuw-Stadt, waar de goede logementen stonden. Hij zag de Duivelsvriend ergens binnengaan, en niet lang duurde het, of hij stond reeds, door den herbergs-knecht gewezen, voor de kamerdeur van den vreemden klant, en klopte aan.

Faustus lachte vergenoegd, toen hij den baardsnijder inliet. Het scheen, of hij nergens van af wist. Kalm gespte hij den degen los, zette den vederhoed af en trok de hooge kaplaarzen uit. Onderwijl zocht de meester naar woorden, om zijn bezoek te verklaren, en na eenige bedremmelde stamelingen hervond hij zichzelf, en zei kortweg, dat de gouden dukaton, die de edele heer hem gegeven had, in een aardkluit veranderd was, wat toch een slecht loon uitmaakte voor den langen tijd, waarin hij zich had uitgesloofd, den baard van den edelen heer te scheren.

Spottend-vroolijk lachte Doctor Faustus. — Maar dan, zonder een woord te zeggen, schudde hij met gul gebaar zijn gordeltasch uit voor den barbier; op de tafel lagen nu de

zachtzilveren en gouden schijnen van geldstukken; vol begeerte zag de baardsnijder toe, en dadelijk gehoorzaamde hij, toen hem Fauftus beval, het grootste goudstuk, dat er bij was, voor zich uit te zoeken, opdat hij dan toch zeker zou weten, een dukaton te hebben gekregen.

Vol vreugde verliet de meester den vrijgevigen klant, en snelde over de lang-gerekte Voor-Streeck weer huiswaarts, na duizend zegewensen in één ademtocht over den genadigen heer te hebben afgebeden. — Steeds zag hij onderweg bij tusschenpoozen naar zijn hand, of die nu wel waarlijk een geldstuk omklemde; en telkens ook blonk hem de goudschijn tegemoet. En hij wist nu, dat hij zeker niet bedrogen werd.

Eindelijk kwam hij thuis. Al dadelijk verschrikte hij zijn vrouw door zijn woeste binnenkomst, zoodat ze zich hevig ergerde —; en nog meer was dit het geval, toen hij met een zegevierenden uitroep de vuist voor haar oogen opende, en ditmaal een dor blad ver-

toonde... Toen barstten er woedende woorden over hem los, waar meerdere malen de benamingen „ezel” en „domoor” doorheen schrilden. —

Maar hij wist niet anders meer, of de Duivel-Zelf was in zijn huis geweest. En de gansche week was hij met wijwater en pater-nosters in de weer, om zijn woning te zuiveren van het Booze.

II.

En wèl geleek het, of de Kwade op Leeuwarden was losgelaten, sinds Faustus binnen de muren gekomen was. Reeds den volgenden morgen werd de stad in rep en roer gebracht door een nieuw mirakel: De heele Nieuw-Stadt stond vol bloed, en de lieden moesten er door waden, of steigers met loopplanken slaan, zoo ze hun bedrijf en dagwerk wilden uitoefenen.

Eenige dagen lang geschiedde er niets, en ook het bloed verdween. De vrees, die over de

stad gekomen was, was spoedig weggewischt, al sprak men nog druk over hetschrikbrengend wonder. — Maar den eerstvolgenden Zondag wederom, toen er hoogmis gehouden werd in de Westerkerk, en het orgel een zuiverklankend koraal aanhief, als zongen er helderkegelige engelen den lof van den Godmensch, gilden en kreschen eensklaps woedend-heesche duivelestemmen over den orgelzang heen; een donkerzwarte walm sloeg om de witte zuilen en de zwavel droop gloeiend af van de kerkgewelven.

Nu begon de groote stadsplaag. — Hier was iemand, die gaapte, en onmogelijk zijn mond weer sluiten kon, en een heele dag lang met wijd-open kaken naar lucht hijgde, tot hij eindelijk doodmoe neerviel, en zijn lippen weer op elkander kon brengen. Elders waren jonge lieden in de taveerne, die al-dobbelen, wijn dronken uit hooge roemers, als deze eensklaps veranderde in drabbig, bittergekruid bloed, dat hard en wrang in de keel was en het gelaat tot een leelijk gegrimas deed vertrekken.

Ook zag men soms eensklaps boven de stad uit een ontzaglijken galgpaal opgericht, waaraan de eerwaardige schout of de opperste Raadsheer-zelf zijn persoon meende te zien bengelen, en vol schrik over dit ongesproken vonnis in zijn binnenkamer vluchtte.

Onhoudbaar werd de toestand, en het valt moeilijk te berekenen, hoeveel wijwater er in die dagen gebruikt is. Ook is het zeker, dat de kerkschatten wonderbaar groeiden, en de priesters menigen duit verdienden.

De aanstichter van al dit kwaad liep echter vrij rond, en genoot als een dolle van de ontzetting, die hij over de stad bracht: — Faustus.

Totdat hij zich zelf onvoorzichtig-genoeg verried, door een nieuw mirakel in zijn logement te laten geschieden.

Na een lange avondwandeling was hij weer in zijn logies gekomen, en zijn kamer binnengegaan, waar hij zich vermoeid in een

armstoel uitstrekte, en den jongen riep, om zich de laarzen te laten uittrekken.

De jongen kwam, en de spot glinsterde reeds weer in de oogen van den Duivelsvriend. Doch de knecht bemerkte het niet, en vatteforsch de eene laars van den gast aan. Doch, — kwam het door den sterken ruk? — het been schoot *mee* los, en de knecht tuimelde met laars en been in de handen achterover.

Luid-jammerend sprong Faustus op, uitroepend, dat hij ongelukkig gemaakt was; toch was er geen droppel bloed gevallen. Maar de woeste sprongen, waarmede hij als dol van pijn op zijn eene been door de kamer stoof, deden den jongen luid schreeuwen van schrik en ontsteltenis en daarna als een haas de trap afstormen, om een chirurgijn te halen.

Met luid misbaar vertelde de knecht het mirakel, dat er met den gast was geschied — en Faustus, die boven bij de deur van zijn kamer stond te luisteren, lachte, tot hem de tranen in de oogen sprongen, en hij uitge-

laten van vroolijkheid met zijn eene been in een zetel neerviel.

De waard was een verstandig, bedachtzaam man. Hij dacht even na over het wonderverhaal van den knecht, en begreep toen, dat iemand, die nog op een been kon rondspringen, terwijl hij duidelooze pijnen lijden moest, meer was dan een gewoon sterveling. En terzelfdertijd dacht hij aan de veelvuldige wondergebeurtenissen, die de stad dag aan dag in zulk een beroering brachten. Het leed nu bij hem geen twijfel meer, of de man, die hij herbergde, was ook de aanstichter van al het onheil, dat de stad dagelijks teisterde.

En daarom beval hij zijn knecht, niet naar een chirurgijn te gaan, maar liever de Leeuwarder magistraten bijeen te roepen.

De jongen liep reeds, en kwam na een klein uur terug, met de boodschap, dat de vroede vaders in aantocht waren.

Weldra verschenen de ambtsdragers. In korte bewoordingen legde hun de waard uit,

waarom hij hen had laten roepen, en ging vervolgens, hen vóór-lichtend, stil de trap op, terwijl de waardigheidsbekleeders hem op kouse-voeten naslopen, en een voor een door het sleutelgat zagen, hoe Faustus daarbinnen in overmatige vreugde over zijn nieuwe, welgeslaagde tooverij verkeerde, ofschoon hij maar op één been stond.

Daarop daalden de raadsheeren weer af naar de benedenverdieping, — een elk van hen er vast van overtuigd, dat niemand anders dan deze eenbeenige, magere, zwarte vreemdeling de gezochte kwaadbedrijver was.

Doch hoe kreeg men dezen ongewenschten vreemde weer uit de stad? Want zij verlangden natuurlijk niets liever dan van hem verlost te zijn. — Toen eindelijk de aangestoken waskaarsen tot smeulende stompjes verglommen waren, en de vroedschap nog niet wist, wat te doen, kwam de opperste raadsheer op een nieuwen inval, en sprak: „Laten wij hem in optocht vragen — niet bevelen — of hij de stad wil verlaten. Zeker

zal hij voor onze meerderheid zwichten. — En dan plaatsen wij bij iedere poort een wachter, om te weten, of hij wel waarlijk heengaat. Zoodra we hiervan kennis hebben, zenden we dadelijk een ruiter heen, in de richting, die hij heeft ingeslagen. Deze waarschuwt alle dorpen dier streek, wat voor satansbroeder hen nadert, opdat men daar voorzorgen neme, en aldus gespaard blijve voor de plagen, waarmee hij ons hier gekweld heeft.”

Zoo werd besloten. Reeds den volgenden morgen — Faustus was nauwelijks opgestaan en door den jongen gekleed — kraakte de trap ópenlijk onder de schreden der zeven burgervaderen, die in hun zuiverlinnen toga's en rijke pelsmantels den Doctor opzochten.

Zij werden binnen gelaten, en sloegen in stilte een kruis, toen ze zagen, hoe Faustus al weer op twee beenen rondwandelde. De toovenaar echter had reeds begrepen, dat hij ontdekt was, en wist, wat men van hem verlangen zou. Niettemin veinsde hij niets te weten

van al de euvel daden, waarvan men hem be-
tichtte. Indien het echter den wilder vroedschap
behaagd had, dat hij niet langer in de stad
mocht vertoeven — aldus sprak hij — dan
wilde hij haar hierin niet weerstreven; en zoo
stemde hij toe, voor den middag nog de stad
voorgoed te zullen verlaten.....

Verheugd vertrokken de raadsheeren, en
de waard deed hen uitgeleide, eveneens
vergenoegd, dat hij zoo een gevaarlijk-geble-
ken gast zonder verder onheil kwijt zou
raken.....

Doch het afscheid van Leeuwarden was
wederom een wonderdaad, die men zelfs nu nog
niet heeft begrepen. Want terwijl de magistraat
zich op het Raadhuis verzamelde, na bij elk
der vier poorten een wachter te hebben ge-
plaatst, verliet Faustus zijn logement, betaalde
den waard met klinkende, doch veranderlijke
dukato's, en spoedde zich op weg, den eeuwig-
spottenden lach op de lippen.....

En zie, juist toen het twaalf uur sloeg van
den Oldehove-toren, en de Vroedschap vol

ongeduld wachtte op den bode, die berichten zou, door welke poort de Duivelskunstenaar vertrokken was, kwamen de vier wachters tegelijk terug, en melden gelijkerwijs, dat de fluweel-bemantelde vreemdeling door elk der vier poorten, op het zelfde tijdstip, naar buiten was gegaan.....

DE STEM VAN DE MARTELING

Het geschiedde, dat een Amelander visscher bij laten avond langs het strand naar huis terugkeerde. De maanlooze nacht kwam over de lucht, en aan de verre kim verbloeiende de naschijn van geel. In die beduistering van aarde en hemel was er geen geruisch dan de schuring zijner voeten over het witte, uitgekabelde zand van den eb-stond.

De zee verwaasde in blauw en zwart, en bewoog ternauwernood. Het golve-geluid neurde in de stilte, moe en donker; maar dat hoorde de visscher niet, evenmin als hij de lucht zag, of de aarde om hem. Dat waren de ontijdelijke dingen, waarover men niet na-peinst, als men moet denken aan het gewin van den dag.

Eensklaps zag de visscher om. Waarom — wist hij niet. Hij had omgezien. Een ondeel-

baar oogenblik. Nu liep hij weer voort, voort in het duister, dat paars-walmend hing tegen de lichte duinenrij. — Wat gebeurde er? Er was immers niets? Hij zag nog eens om, en lachte verschrikt. Er was niets.

Even brak een golf voor zijn voeten, uitspattend met kort trilgeluid van berstende waterbellen. Dat was een hooge, vreemd-korte klank, die bevreesd maakte. Héél even: de visscher stond een oogwenk stijfstil, en zijn hart gaf een hoogen slag.

Dan ging hij weer verder — snel, snel. Er was immers niets? — Zag hij zijn huis nog niet door de duisternis schemeren? Waar was het?

Waar was *hij*?

Hij voelde de stilte spannen, en de angst sloeg door hem als een lichtende schrik. Zijn hart klopte tegen zijn gerib. Maar zijn gelaat was nog onbewogen; enkel zijn schreden gingen — snel, snel.

De stilte stond, als om te breken. Er ging iets gebeuren, achter hem. Hij zag het niet,

maar zijn wéten was zeker. De gespannenheid van den nacht werd ontzettend. Zou hij zelf gaan roepen, of.....

Nu hoorde hij.

Er kwam een stem. Een vreemde, hooge schrei-stem. Een stem, die van verten aanzong, weenend en bitter. Dat moest op de zee zijn. De visscher legde de bonzende polsen aan het hoofd. Wat deed de zee? Wat ging met hem geschieden? — Waar was zijn huis, het witte huis in den schemer?

Maar de stem was hem nu nabij. Zoo hij een schaduw had, zou deze vallen vóór de voeten van den visscher. Maar nu was daar enkel het geluid, het zingschreiend geluid van een stem, een stem alleen, niets dan een Stem. De visscher bracht de klamme handen naar de ooren, maar de Stem bleef bij hem, ging, waar hij ging; en de Stem schreide:

„Ik ben er weer. Ik zie het duin en den slingerenden braamstruik, waaraan ik mijn handen scheurde in den val. O, zielen, zielen, kom weer! Ik wacht U — mijn laatste ver-

heugenis! Zwaar zal ik hangen op U, en mij laten slapen door de zee, zooals gij eens mijn doode lichaam door zee gesleept hebt. — Nooit zal ik nalaten te komen, en U te martelen met deze verdoemenis der herinnering, — elke nacht, elk duister, ten allen tijde, dat de lucht ons niet ziet, en de kim onzichtbaar is, — tot den jongsten morgen toe.”

De visscher mat het strand met armlengten van schreden. Zijn lippen waren stijf oopengeperst, zijn vingers boorden diep in zijn ooren. Maar hij *moest* hooren, — alle geluid, elke beweging:

In de zee was het, of plonsden er plotseling twee mannen, zwaarbrekend de branding, — twee mannen — hij hoorde het schriklijk helder, — die zoo moeizaam waadden *of ze een zwaren last sleepten naar de overzij.....*

Toen herinnerde de visscher zich, dat zijn

vader hem verteld had, hoe twee Amelanders op die plek in vroeger eeuwen eens een rijken vreemdeling bij nacht in de duinen vermoord en het lijk een eindweegs de zee in gebracht hadden.

AANTEKENINGEN

SAGEN VAN ROODEKLIF EN KREIL.

- ¹⁾ *Asen* — goden van Walhalla.
- ²⁾ *Hertog* — de naam der oudste Friesche landsvorsten. Hij beduidt niet meer dan legeraanvoerder. De macht dezer hertogen was steeds zeer beperkt, en ging ook niet verder dan het aanvoeren in den krijg, soms in recht spreken. Zij beweerden af te stammen van (den legendarischen) Friso.
- ³⁾ *Staveren* — de oudste Friesche stad; lang economisch en politiek middelpunt van het zelfstandige Friesche rijk; de woonplaats der hertogen. — In het begin der middeleeuwen nog Hanze-stad, verviel het door de ligging, die buiten den koers der Hanze-vaart geraakte en door de verzanding der havens. (Uit dezen tijd dateert de legende van „Het Vrouwtje van Staveren.”)
- ⁴⁾ *Stavo* — oorspronkelijke, speciaal-Friesche landsgod, die zijn naam gaf aan Staveren. Later geïdentificeerd met den zwervenden Wodan. — De Tweede Redbald heeft volgens de Friesche kronieken vooral gepoogd, zijn dienst weer ingang te doen vinden. Dit was reeds in de 9e eeuw na Christus, ten tijde van Karel den Grooten.

- ^{a)} *Ongesneden beeld* — In de tempel van Stavo heette een steen te staan, die eenigszins den vorm van een zittend persoon (vgl. Boeddha) moet hebben gehad. Deze werd als Stavo aangebeden.
- ^{a)} *Nornen*. — De Noorsche noodlotszusters, waarvan de eerste Urth (verleden) de levensdraden spon, Verdandi (wording, heden) de draden opwond, en Sculth (toekomst) ze afknipte. — De Noodlotsgedachte in de Germaansche mythologie is sterk ontwikkeld.

REDBALD EN WULFRAM.

- ¹⁾ *Redbald, Radbod, Radboud* — koning der Friezen. — Om hem vooral als legendarisch-historische figuur beweegt zich de wanhopige strijd van Friezen tegen Franken, van Heidendom tegen Christendom en nieuwe cultuur. — De Franken uit zijn tijd beginnen dan juist hun groote veroveringen, die onder Karel den Grootten voltooid werden. Waarschijnlijk heeft Redbald steeds geweigerd, zich te laten doopen, omdat hij inzag, dat zijn koningschap met het heidendom stond en viel. Hij behaalde menige roemrijke overwinning op de Franken, en breidde de Zuidgrens van Friesland aanmerkelijk uit. (Zie „Odin's Stad")
- ²⁾ *Medenblik*. — In de 4e eeuw ging een der Friesche hertogen met mannenmacht over het

Flie, en bouwde zich een burcht bij het tegenwoordige Medemblik. Weldra noemde hij zich koning, en deze naam werd door zijn opvolgers behouden. Men heeft later willen concludeeren, dat de graven uit het huis van Holland van deze (West)friesche koningen afstammen.

Waarschijnlijk zijn zij een zijtak. — In Friesland werd de familie van Aebinga van Humalda genoemd als af te stammen van Redbald, en daardoor van deze eerste Friesche koningen. — De burcht van den eersten koning, die thans nog in Medemblik vertoond wordt, is natuurlijk niet de oorspronkelijke. De bouwtrant is 14e eeuwsch. Op deze stins woonden in later tijd de landvoogden van Westfriesland voor den Bourgondischen en Oostenrijkschen landsheer.

- ³⁾ *Foste*, zoon van Odin. Hij is het best te vergelijken met den Griekschen Adonis. Evenals bij dezen halfgod vierde men zijn lente-ontwaken met vroolijke feesten, en treurde als hij bij het afsterven der natuur in den herfst uit het land der levenden verdween. — Op Ameland werd hij vooral vereerd; ik nam dit dan ook als zijn woonplaats. Hier bevond zich een aan hem gewijde bron, en witte, geheiligde herten, waarop niemand jacht mocht maken.

ODIN's STAD.

- ¹⁾ *Wiltenburg* — Utrecht. De stad heette zoo naar den volksstam der Wilten, die in de om-

geving woonde. — Daar deze stad oorspronkelijk tot het Friesche rijk had behoord, doch later door de Franken veroverd was, gold dit als een der redenen voor Redbald, dat hij ze in handen trachtte te krijgen.

- 2) *Runen* — geheime letterteekens, door de goden op aarde gebracht, en wier beteekenis in den beginne slechts door weinigen gekend werd. Dit waren dan de uitverkoren helden. — Later werd runenschrift algemeen, vooral in Skandinavië.
- 3) *Balten* — de volken, wonende om de Oostzee. (Baltische Zee).
- 4) *Middelzee* — de diepe, breede zeegeul, die omstreeks 1000 ontstaan, in de 14e eeuw weer dicht slibde. — Bolswert, Wartna en Leeuwarden lagen toen aan zee.

DE WEDUW VAN STAVEREN.

- 1) Van het verzonken koren beweert men, dat het kiem geschoten heeft, en boven water uit groeide, maar niet de minste vrucht bevatte. Het heette „ijdel koren” of „Vrouwenkoren.” — Men wijst bij de stad nog een veld aan, waar een koren-achtig gewas zonder korrels groeit, en dat men aldus noemt. Daar echter het hierbeschreven Staveren op een varensafstand van 20 minuten van het hedendaagsche Stavoren in zee verwijderd ligt, zal de legende van het weeropgeschoten koren niet veel waarheid bevatten.

INHOUD:

	Blz.
Sagen van Roodeklif en Kreil	1
Redbald en Wulfram	17
Wonder te Lidlum	31
Odin's Stad	42
De Klokken van St. Odolf	59
De Weduw van Staveren	71
Akrabjerg	88
Faustus te Leeuwarden	110
De Stem van de Marteling	129
Aanteekeningen	134

